

The Project Gutenberg eBook of Hannu; Nuori Anssi; Sydän ja Kuolema

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Hannu; Nuori Anssi; Sydän ja Kuolema

Author: Veikko Antero Koskenniemi

Release date: December 21, 2006 [eBook #20148]

Most recently updated: January 1, 2021

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK HANNU; NUORI ANSSI; SYDÄN JA KUOLEMA ***

Produced by Tapio Riikonen

HANNU; NUORI ANSSI; SYDÄN JA KUOLEMA

Kirj.

V. A. Koskenniemi

WSOY, Porvoo, 1913-19.

SISÄLLYS:

HANNU

Kilpahiihto
Hyvästi koulukaupunki
Koti
Palmujen alla
Satakielten serenaadi
Graniittikalliot
Juhannusyö

NUORI ANSSI

I II III IV

SYDÄN JA KUOLEMA

Panin kaipaus
Kronoksen valitus
Poppelit
Akilles
Thebalaisten taistolaulu
Lynkeus
Hautaseppel
Melpomene
Theognis Kyrnokselle
Runokirje rakastuneelle Gallukselle
Oodi Albiukselle, runoilijalle
Klythia
Kostaja
Ateenan porvarit
Ystävät
Sydän ja Kuolema
Sydän
Minä laulan sun iltasi tähtihin
Onni
Kiuru
Elegia varjolleni
Kylmä tähti
Verenpunainen pensas
Sisarsielu
Yksinäisyys
Sonetti tulevaisuuden runoilijoille
Kädet
Soihdunkantajat
Kuolleet
Lothos
Kuoleman viiralla
Epitaafeja

HANNU

Erään nuoruuden runoelma

1913.

KILPAHIIHTO

»Ei maata alemmaksi, kuolemata ei pahempaa!» — kaks susta sivakkata, kaks sompasauvaa, harmaa sarkatakki ne lehahti ja törmäll' lumi tuiski, kun tuli, kallellansa puuhkalakki ja kaulass' suuri siniharmaa liina, mi siiven tavoin olkapäillä huiski, kuin nuoli Hannu poikain joukkoon jäälle, Hans Vilhelm Pouttu, koulun Catilina.

Hän oli harmissaan ja äkeissänsä, mut sentään hiukan paremmalle päälle hän tuli, seisten alas päästyänsä näin äkkijyrkimmästä hyppyristä — se hyvä suuren mainehensa tähden: se tiedettiinhän, Hannu laski, mistä paits häntä tuulihattu Fløjberg vain ja hänkin ainoastaan Eevan nähden.

»*Quo usque tandem...*» kuului kajahtain ja luokka lausui tunnustuksen julki. Sen hyvillänsä Hannu syömmeen sulki, mut teeskenteli poika huoletonta: »Saa moista hyppyriä olla monta ja päällekkäin, kuin rappusia ikään, eik' ole alastulo konsti mikään!»

Mut salaa etsiskeli silmillänsä hän Flöjbergiä, kilpaveljeänsä.

Tää oli poissa. »Missä lietkin, mies — jos sinut tunnen, tyttöparveen ties se vetää niinkuin suden lammastarhaan.» Näin päätellen hän otti vauhdin parhaan ja painoi suoraan tyttölaumaa kohti, niin lähelle kuin siinä tulla tohti, kun hiukan ujustutti hameväki.

Hän pysähtyi kuin pistänyt ois kyy: hän siellä kohta kilpaveljen näki ja *Eevan* kanssa. Kaikki harmin syy, se eilinen — se »peruukkien» tähden — se oli tyhjää tätä yhtä nähden: Karl Flöjberg Eevan kanssa kahden — nyt! Niin oli kuin ois kaikki pimennyt! Juur eilen vannoi Eeva viime kertaa, hän ettei Flöjbergistä hidun vertaa nyt enää piitannut, ei lähellään hän muka häntä tulis kärsimään! Niin oli mieleltänsä muuttuvainen, niin täynnä petosta jok'ainut nainen!

Hän seiso i siinä sinivalkeana — ne värit sähkötytti virstan päässä — niin salaperäisenä, nauravana, niin punoittavin poskin, ripset jäässä. Puol'ummistetut silmät vihersivät ja salaa syvyyteensä viettelivät. Ei hänest' irti saanut katsettaan, hän saattoi hulluks tehdä hurmallaan.

Hän oli lyseoiden kuningatar, noin parinsadan syömmen valtiatar. Hän ketä katsoi silmiin, sekaantui ja yönsä valvehilla uneksui. Maan matoisen hän muutti taivahaksi, hän teki pelkurinkin rohkeaksi, jos suosiotaan soi hän hiukan vertaa. Mut rakastanut oli kaksi kertaa — sen puolet maakuntaa jo kohta ties —: Karl Flöjberg ensimmäinen onnen mies ja toinen Hannu.

Ah, mut uudelleen nyt tunsi Hannu onnen
kääntyneen!

Ol' aamu helmikuun, niin purevainen, niin pakkastyyni, kuuraa hohtavainen. Niin liukkahasti sukset notkahteli ja sauvat viuhui. Jumalainen keli! Ken tänään jääll' ei ollut jalkehilla, se varmaan hoippui haudan partahilla. Niin oli se ikävöity huomen, maakunnan parhaita ja koko Suomen kun odotettiin maineen otteluun maankuuluisihin hiihtokilpailuihin — se oli viidestoista helmikuun. Se oli jännitystä ilman vertaa, se otti hamaan ytimiin ja luihin: ken jäisi voittajaksi tällä kertaa?

Jos kylmäsikin Eevan kavaluus, taas tunsi Hannu veren poskillansa, kun yksin äänin väkijoukko huus, kuin sankariaan tervehtävä kansa: »Tie auki, Luomajärvi tulee! Hoi! — Nyt toisiakin kohta vuotta voi!»

Suur-Luomajärvi vanhus kautta maan hän oli korotettu kunniaan. Kaksikymment' ajastaikaa Suomen mailla hän ollut oli vertaistansa vailla. Hän oli hiihtäjien kuningas ja kesken nuorempien kykyjen kuin vasallien kesken valtias. Vaikk' oli jättänyt jo tanteren hän jälkipolvellensa, kuitenkin hän aina kilpailuissa nähtihin.

Kuin ukko Luomajärvi suksiaan, niin lemmitty lie naista harvoin vaan. Kuin unessa hän kesät hoippueli ja syksyn ensi lunta odotteli. Ens suksikeli teki ihmehen: se nuoreksi sai ukon jällehen. Kuin taikomalla kohta voimaa karttui, kun sompasauvaan vanha koura tarttui. Kun toiset toukomaita ihasteli, ol' ukon ihanteena — oiva keli. Syys oli hälle mitä kevät muille.

Hän tuli hiljallensa hiihdellen ja vaatimattomuutta teeskellen, jos ollutkaan ei kuuro kuiskailuille. Kun kansa kunnioittain väistyi tieltä, se hivelevän näytti vanhan mieltä. Kaikk' ihailevat katseet tunteissaan hän koki maineen hurman uudestaan. Ja aatos entisissä askaroi ja vanhat hurraat korvissansa soi. Kun nuorempien parvi antoi alaa, hän keksi pormestarin, vanhan tutun, ja alkoi tämän kanssa pitkän jutun, jost' osalliseks muutkin pyrki salaa.

Mut vähitellen, kukin suunnaltansa, jo saapui itse päivän sankarit. He oli otteluhun valmihit ja kukin yhtä varma voitostansa.

Tuolt' tuli Ritala ja Aittamäki — vain ensi palkintoja kummallakin. Kun heidät jonkun matkan päässä näki, heit' yksin töyhtösistä hiihtolakin ois tainnut erottaa. Niin toinen toista he muistuttivat siinä painaissaan, niin kaikilt' eleiltään kuin varreltaan. Maakunta nähnyt paria ei moista miesmuistiin. Naapureina Kyminsuussa he rinnan isännöivät talojaan. He antoi myöten toisillensa muussa, mut maineen otteluss' ei milloinkaan. Ei voinut ensimmäistä sijaa jakaa ja sitä yksin ajoivat he takaa. Jos toinen vei sen, toinen kesken heitti ja hiljaisuuteen häpeänsä peitti, ens vuonna kahta kiukkuisemmin koittain ja takaisin taas mainehensa voittain.

Ja luokse Ritalan ja Aittamäen nyt kokoontuvan muunkin hiihtoväen jo nähtiin, suksillansa keinuellen ja tamineitaan lähtöön valmistellen. Ken suksenpohjaa silmäs tuota pikaa ja moitti jotain jalkavuuden vikaa, ken vielä paulojansa solmieli, ken somman kestävyyttä tunnusteli, ken jalkahihnan sitoi lujempaan, ken sujutteli muuten suksiaan, ken huoletonna uskoi kaikki silleen ja kuiskaeli naurain naapurilleen. Mut leikiss' oli mukana vain kieli, ja sydämessä oli juhلاميeli ja lähestyvän hetken jännitys: nyt kunniasta oli kysymys.

Mi vilinä, mi sompasauvain huiske!
Mi näky silmää, mieltä lumoaava!

Yht'äkkiä mies mieheltä käy kuiske niin hullunkurinen, niin naurettava. Sit' ensin uskoa ei tahdo kukaan: tään päivän otteluihin miesten mukaan ett' tulis koulupoika! Juuri-ikään hän lautakunnalta sai numeron. Nyt muka hänt' ei pidättäisi mikään. Sen pojan järki tuskin reilass' on!

Se oli Hannu. Kilpavalmistukset ja liikkuvaisen sauvametsän, sukset ja itse hiihtojoukon nähdessään hän huimauksen tunsu mielessään. Ei seissyt suksilla hän ensi kertaa. Hän ikäisistään turhaan haki vertaa, hän olihan jo kohta täysi mies ja miehen töihin pystyvänsä ties — hän, jumal'auta, miksei uskaltais? Maakunta vielä tänään tietää saisi, ett' ensi sijan eräs Pouttu vei. Niin tuimaa suksimiestä vielä ei maakunta ikänänsä nähnyt toista, sen nuorukaisen, Poutun Hannun, moista. Hän kunniata kahmaloittain kasaa, hän Luomajärven kanssa maineen tasaa! Ja ihailua täys on Eevakin, ja laudalta hän lyöpi Flöjbergin.

Siis päätetty ja tehty. Tuomarein luo hiihti, lavan juureen, yksin tein. Hans Vilhelm Pouttu ilmoittautui mukaan. Vaan tuomarien suita hymyyn veti ja suostumusta annettu ei heti, mut vastustaakaan tahtonut ei kukaan: noin rehdin ryhdin alla, lempo ties, voi piillä vaikka minkämoinen mies!

Löi vihdoon lähdön hetki. Rintamaan mies miehen vierelle ja sauvat soimaan! Saa siinä luottaa jäntereiden voimaan, kuuskymmentä kun virstaa katkaistaan. Siks kokeneimmat suksiansa säästi ja leikin alussa he mielin päästi sen, kenen kiire oli, edelleen ja jäivät loppupäähän hiljaksen. Niin nähtiin Ritalan ja Aittamäen nyt jäävän jälkeen kaiken hiihtoväen. He painoi äänetönnä rinnakkain, vain joskus kompasanan vaihettain. Niin kauas taaksepäin kuin muistettiin he oli kilvan alkanehet niin.

Juur oli päivä noussut vuoteestaan ja karisteli silmist' uniaan ja joutui parahiksi näkemään, kun miehet joen mutkaan katosivat. Se viskas jälkeen kimpun säteitään. Ja metsät, lumikentät kimaltivat ja suksiladut auringossa kiiksi ja hohti, että silmäterään viiksi.

Ens rintamassa Hannu ponnisteli, ja painuin jäntevästi etukenoon hän työnsi kohta tulisimpaan menoon. Ja hanki narskui, sukki notkahteli ja sompa lauloi. Jumalainen keli! Näin ikinä ei ennen kiitänyt. Jo oli johdossa hän hiihtäjän. Ei taakseen, sivuilleen hän silmänyyt, vain yksi aatos hällä: eteenpäin!

Mut luokka seurasi joentörmää hetken, ja pojat kiihkeästi kurkottain jo kiisti tuloksista miesten retken. Siell' liehui liepeet Hannun kaulaliinan. Kun pitäis poika puoliansa vain! Ja ennen kuin he tiesi itsekään, huusi koulun uhmahengen, Catilinan, he kunniaksi hurraan äänekkään. Kuin vimmittuna huusi Flöjbergkin — ja sydämessään tunsu kuitenkin hän että Eevan tänään kadottaa. Nyt auttamatta hänet Hannu saa: jos tuossa Pouttu ottaa palkinnon, jää Flöjberg ikiajoiks varjohon.

Ja Eeva seisoi hänen rinnallaan ja katsoi säteilevin silmäterin pois, kauas hiihtojoukkoon katoavaan, Kun toiset ympäriltä vähin erin jo alkoi hajaantua, viipyi hän ja näytti jotain syvää mieltävän. »Se vasta mies!» hän lausui korostain. Ja Flöjberg myönsi. Jospa häntä vain nuo kolme sanaa tarkoittaneet ois! Oi, niistä elämänsä antaa vois!

Viel' oli Hannun vauhti entinen ja virsta katkes virstan jälkehen. Mut vähitellen muutkin lämpenivät ja järjestyksestä jo kiistelivät. Kuin hurtat huohottain he rynnisteli — siit' oli kaukana nyt lasten peli. Ja sukset tuskin tapas hangen pintaan ja lumi lensi sompasauvain tiestä, kun kohta kaikki pani parahintaan. Siin' oli tuimaa tuituppäätä miestä: pois voitto vaikka viimeiseenkin hintaan! Sai Hannu heti kilpailijaa monta, ens sijaa vartioida — mahdotonta! Ja miehen miehen jälkeen kiukukseen hän laskea sai ohi, edelleen. Hän tunsu puolittain ja puolin näki kuin rinnan Ritala ja Aittamäki ne otti johtotoimen huolekseen, ne ketut kavaline juonineen. Nuo naapurit, nuo vanhat riitaveljet ne tunsu senkin seitsemäiset eljet: ne rinnan piti tietä hallussaan — ei sivu

siit' ois päässyt lempokaan.

Se oli niinkuin näky aikain takaa: kun miehet vainolaista kiinni hiihti, kun hävitetyt kodit koston kiihti — niin oli joka katse kiivas, vakaa. Ja lumiaavaa riitti länteen, itään, ja päivä kaartain kulki aavan yli. Jo sitä odotteli illan syli. Mut miesten mielissä ei muuta mitään kuin rientää, ehtiä.

Jäi kylät, talot, jäi savuavat saunat hankihin. Jo kaukaa kajailivat vastaan salot, kun uskolliset hallit haukahteli. Ja säikkyyneinä, siivin risaisin pois tieltä harakat ne luovaeli. Ja naiset, avannoilla askarrellen, ne pysähtyi ja katsoi siunaellen.

Kun vihdoin alettiin paluun retki, viel' oli kallihimpi joka hetki. Ei silmäystä mieheen lähimpään, jok'ikisellä kylliks itsestään. Jo rinnat huohotteli raskahasti, mut kestettävä oli loppuun asti.

Niin autereesta taivaanrantaa vastaan jo kirkontornin tuttu pallo kiiksi. Kaks, kolme virstaa enää ainoastaan — kuin noiduttuna sukset lunta viiksi.

Myös Hannu teki työtä parahinta, kuin pajan palkeet puhalteli rinta. Ei tiennyt kuinka monta edellään, ei kuinka monta vielä jäljessään.

Kuin unen läpi joskus kaikuvan hän kuuli hurraa-huudon huikean.

Ja sauvoillansa lunta tupruttain ja parannellen vielä ryhtiänsä, jo näki hiihtolavan edessänsä ja painoi lähtöpaikkaan huohottain.

Ei vastaan hurraa-huuto kaikunut. Jo oli kansanjoukko harvennut. Hän tuskin itse tiesi kysyvänsä, kuin monta tullut oli edellensä ja monesko hän itse oli mies — mut vastauksen kuulevansa ties...

Kuin rauta vihlaasi se mielehen ja kirveli ja poltti:
viimeinen!

HYVÄSTI KOULUKAUPUNKI

Hän sanaa sanomatta hiihti pois. maan alle painua jos voinut ois, sen oisi tehnyt. Kilpa-kuumeessa kaikk' oli ollut niinkuin katehessa. Nyt tuli todellisuus: pilkan äänin Hans Pouttu mainittaisiin kautta läänin. Jo kuuli, näki olemattomia hän ympärillään irvihampaina. Kun Eevan sekä Fløjbergin hän muisti, hän vaivoin tuskanhuudon rintaan suisti. Ei heit', ei ketään kohdata hän vois! Pois täytyi täältä päästä, kauas pois!

Hän oli voimaton ja uupunut, mut tuskassaan ei sitä tuntenut, hän hiihti, hiihti — minne, tiennyt ei. Mut sukset tuttuun pihamaahan vei. Ne nosti tikapuille paikoilleen ja astui porstuahan hiljalleen ja tuli täysin tuntoihinsa vasta, työpöytänsä kun eestä istumasta hän tapas itsensä. Hän muistutteli siin' itsellensä päivän kaikki vaiheet ja uudelleen hän tuskan elvytteli ja uudelleen myös häpeänsä aiheet. Ja sydän, tottumaton maailmaan, se oli pakahtua tuskassaan.

Mut väsymys ja nuoruus tuskankin ne voittivat, ja unen helmoihin hän vaipui hiljaa, huomaamattaan aivan.

Hän vuoroin hätkähti ja rauhoittui:
hän päivän ottelusta uneksui.
Ja uni lepoon viihdytteli vaivan,
ja unhon lääkitsevän pisaren
se vuodatti jo kalkkiin surujen.

Mut tunnin parin jälkeen heräämään
sai hänet tuttu ääni vierellään.
»Nyt huonosti on nuorenherran laita,
kun illallinenkaan ei enää maita.»
Se oli matami. Hän mukanaan
toi sisään parahia herkkujaan
ja kasasi ne Hannun etehen
ja katos.

Uudellensa unehen
juur oli Hannu vaipumassa, kun
hän sieraimissaan tunsi ruoan hajun.
Hän takaisin sai kohta täyden tajun
ja kävi raivoin keiton kimppuhun.

Mut siinä nälkähänsä syödessään
jo surunsakin virkos viiltämään.
Hän valveill' oli, ei siis uneksunut.
Se oli, oli tänään tapahtunut.
Ah, jospa unta ollutkin se ois!

Pois täytyi täältä päästä, kauas pois!

Tuoss' oli Eeva hänen pöydällensä. Hän kuvan siirsi poies silmistänsä. Mut seinältäpä
itse Napoleon se puitteistansa katsoi ilkkuen. — Oi, sinä heros taistelun ja teon! Kuin
suurta alennustaan lymyten käs'varsihinsa painoi Hannu päänsä ja itki katkerasti
häpeäänsä.

Mut vähitellen mieless' ankeassa jo elämän ja uhman vaistot heräs. Ne Hannun
itsetunnon tähteet keräs: viel' oli hällä sijaa maailmassa! Hän jättää kaikki, Eevat,
Flöjbergit ja koulun vihelijäiset peruukit, niin kaikki, kaikki, lähtee maailmaan ja alkaa
siellä leikin uudestaan. Ei enää huomen häntä täällä tapaa, hän tahtoo olla vapaa,
vapaa, vapaa. Hän jättää koulun vikuroivan menon ja merille hän lähtee — luokse
enon, tai muuten kulkemahan mailmanselkää. Ei vastuksia, vaaroja hän pelkää! Hän
eikö kohtalonsa herra ois?

Pois täytyi täältä päästä, kauas pois!

Niin useasti eno Filemon se matkoiltansa kirjoittanut on: »Maa-myyristä jos saat sa
kylläkses — ja varmaan saat — *well* — muisteles sa silloin enoas. Jos ympär', yli et
pääsis siellä, tääll' on avoin syli. Sun täällä mieheks teen ma vaikka miksi niin — vaikka
'Albertassa' matruusiksi.»

Niin, äiti murehtii, se totta on, ja ehkä isäkin — mut kohtalon ken tahtoo ottaa omaan
kätehen, hän hillitä saa ääntä sydämen. He pitää Kertusta ja Juhanasta ja Hannulla on
kolmas sija vasta. He häntä muistelevat — jonkun verran — ja unhoittavat kokonansa
kerran. On isä harmaantunut, vanhennut, ehk' ovat päivänsä jo luetut ja äiti oli joulun
aikaan heikko. Mut onhan heidän luonaan sisko, veikko. Ois hänkin, jos vaan vaalin
valtaa ois. Mut sit' ei ole — hänen täytyy pois!

Hän painoi otsaan polttavahan kättään. Niin kuumeisesti päässä askarteli. Mut
toinen käsi melkein tietämättään se Eevan kuvan esiin hapueli. Hän katsoi sitä kauan,
tutkivasti, kuin syvään sielun sopukoihin asti sen julman arvoituksen painaen. Ja sitten
palasiksi repi sen.

Niin outo kylmyys täytti Hannun rinnan, kun nuoruutensa tuulentupain hinnan nyt
kallihisti tunsi maksaneensa. Tienhaarassa hän seiso elämän, mut varmaan tiesi hyvin
valinneensa. Viel' äsken lapsi — mies nyt oli hän.

Viel' aamun hopeisessa hämärässä kun kansa, kadut, talot lepäeli jo nähtiin
nuorukainen hiihtämässä. Hän alas meren jälle suuntaeli. Hän viipyi hetken
koulumäen alla ja katsoi ympärilleen: kaikkialla niin oli suljettua, hiljaisaa kuin korva

ikuisuutta kuulostaa ois voinut, kaikkialla nukuttiin kuin tullut kuolema ois kaupunkiin, niin syvään, niinkuin silloin levätään, kun vasta tuomiolle herätään. Yltympär' oli lunta, lunta, lunta — kaikk' oli totta samalla ja unta.

Kuin toden rajoilta ja unien löi kirkon kello täyden tuntisen.

KOTI

Niin jätti nuoruutensa kaupungin Hans Vilhelm Pouttu. Auki edessään tien näki avarana elämään.

Niin oli nyt se tehty kuitenkin! Mies oli yksin niinkuin tullessaan hän oli kerran tähän maailmaan. Nyt hyvästi sa jääkin harmeines ja kouluines ja muine kiusoines, sa kaupunki! Jos vielä yhtyy tiemme, me jonkun verran vieraantuneet liemme! Me oomme usein yhteen iskeneet ja aina eri köyttä vetäneet — sa luulit, että minut lannistit!

Nyt hyvästi, te Eevat, Fløjbergit! Pois tämän miehen nimi pyyhkikää ja Herran huomassa te lempikää!

Ei vielä ristinsielu yksikään se aavistanut hänen lähtöään. Vain matamia varten jättänyt hän oli rivin: »Aurora ei nyt ois levoton, jos hiukan sattuisin ma viipymään.» — Huh hei, josp' olisin ma itse näkemässä ihmetystä, kun kestää vuodet sitä viipymystä!

Hän oli valmistanut pakoaan jo aamuyöstä salaa huoneessaan. Siell' oli sankartöitä vuotten mennen niin monta kertaa hautonut hän ennen, hän vielä sotilaaksi rupeaa, hän Garibaldin maineen saavuttaa. Ei kirjain kimpussa, vaan kautta teon myös oli suureks tullut Napoleon. Ken tiedetähän vaaraan valmihiksi, on tapa tehdä hänet kenraaliksi, ja vielä kuoltuansa runoilijan hän lauluissa saa taatun arvosijan. Tie maineeseen on sama tänäänkin kuin oli ennen aikaan Caesarin. Ja jotain taitaa — kuolema ja piina — kai aikaansaada koulun Catilina!

Näin oli suunnitellut itsekseen hän mainetöitä aikaan entiseen, kun turhat kouluharmit painoi mieltä. Nyt oli kaikki kiusat poissa tieltä! Ei konsti mikään ollut vapaus — hei, luja päätös vaan ja uskallus! Noh, tiedetäänhän nuoruusunien vain harvakseltaan käyvän totehen. Mut tuhat kertaa tää on parempaa kuin koulupöydän kanteen tuijottaa!

Niin eestyi Hannun matka. Mietiskellen ja sotajuontaan tarkoin noudatellen hän painoi yli lahden aukean ja pääsi petäjikön suojahan. Ja tutut niinkuin koulutiensä kadut siell' oli hälle parhaat suksiladut — ei seudun kalastajain kanssa suotta jo ollut hyvää pataa monta vuotta.

Vain ensimmäisnä matkan määränään — se ehkä »vapauttaan» vastaan soti, mut sit' ei sivuuttaakaan voinut: koti. Sen tahtoi nähdä ennen lähtöään. Niin, aivan huomaamatta talonväen vain kaukaa hiihtää yli Poutunmäen. Hän ehkä aittain takaa kiertäissään vois nähdä vilahduksen äidistään ja ehkäpä, jos uskallusta saisi, hän vielä pihamaalle kurkistais. Niin, milloin nähneekään hän ensi kerran taas Pouttulan — vain tiedoss' oli Herran. Sit' ennen monet hanget sulaa ehti ja monet oraat saivat vainiot ja kaikki haavat, kaikki koivikot sit' ennen monta, monta kertaa lehti.

Ens yönsä luona Altti kalastajan hän vietti. Meren kielekkeelle majan tää oli tehnyt leskeks tultuaan ja eli siellä yksin aikojaan.

Kun kalarannass' oli tutustuttu, heill' oli aina ollut kalajuttu toin'toisellensa kerrottava, siksi he kunnes oli tulleet ystäviksi. Nyt mitään ihmetystä näyttämättä löi Altti nuoren Hannu-herran kättä ykstotisena, tarjos parastaan ja laittoi uunin viereen nukkumaan. Ol' Altti ennen ollut suruton, mut eukko-vainajansa uskohon tään kuoltua hän oli kääntynyt ja oli hyvä körttiläinen nyt.

Niin painui ensi ilta ehtoolleen.

Kun Hannu oikaisihe vuoteeseen ja siinä lämpimässä unta vuotti, niin täytti Altin majan virren nuotti. Ei Altin ääni ollut lukkarin, se turvallisen tunnon kuitenkin toi

mieleen. Hartahasti kuunnellen pois nukkui Hannu loppuvirtehen.

Ja Hannun ensi päivä maailmalla näin päättyi Altti-ukon lattialla.

Niin raikas oli helmikuinen salo. Kuun valoon vaihtui verkkaan päivän valo ja katsoin korkeudesta hankiin alas taas tähdet vahtivuoroillensa palas. Kuun liepehillä Venus kaihomiellä se vaelteli taivaan valtatiellä. Mut ylpeänä, muiden seuraa kaihtain, tuoll' Aldebaran, valoansa vaihtain, se piti iloansa yksikseen. Sen oli Hannu tehnyt tähdekseen.

Kun metsä harveni, jo Hannu näki: tuoss' oli joen uoma, Poutunmäki. Ja talo töyrähällä myllyineen ja punapäättyineen ja aittoineen kuuvalloss' seisoi salaperäisenä — kuin tuttuna ja sentään ihmehenä.

Niin hiljaa alkoi soida muiston kieli, niin hiljaiseksi kävi pojan mieli.

Se koti olihan!

Viel' aikaa ois — nyt jäälle vaan ja
sitten poikki pihan, ja kaikk' ois taas kuin
entisaikaan ihan!

Ei heltyä! — Pois päästä täytyi, pois!

PALMUJEN ALLA

Yö. Kuutamoo. Palmumetsikkö. Tie, jonka poikki on rakennettu matala varustus. Vallin harjalla Himalatan tasavallan lippu. Takana ampumahauta. Hannu ja Karl Flöjberg varustuksen suojassa.

FLÖJBERG, alakuloisena.
Me kuolemme kai, Hannu, tänä yönä?

HANNU.
Kai? Tietty että kuolemme.

FLÖJBERG. Niin, niin, se kuolema, se sotilaan on työnä.

HANNU. Ja tappelu — siin' eikö riittämiin! Jos peloittaa, niin ota koipes niskaan, ma yksikseinkin ensi hätään viskaan nuo punanaamat juuttaat takaisin.

FLÖJBERG. Sa tunnet huonosti Karl Flöjbergin, jos luulet, että säästän omaa nahkaa hän kypäliinsä turvais päätäpahkaa. Mut mieli kummaks käy — se totta on —, näin omain peijaistemme pitohon kun tulimme.

HANNU.
Sst! Silmät auki nyt!
Tuoll' eikö jotain juuri välkkynyt?

FLÖJBERG.
Tuo tuollako? Vain latva liaanin.
Mut sanos, Hannu, mulle kuitenkin,
mit ajatteletkaan näin kuoloon menneen?

HANNU. Ma? Että testamentti sitä ennen kai tehtävä ois. Niinpä kuulillamme sen vihollisen selkään kirjoitamme ja viime luotimme sen sinetöi.

FLÖJBERG. Sun eikö mieles mitään ikävöi ja muistele ja kaipaa?

HANNU. Kylläkin — kun hyvät eväämme jäi leirihin!

Äänettömyys.

FLÖJBERG. Se eikö, Hannu, sentään ihmeellistä, maapallon että kaikist' ihmisistä juur sinun kanssa kyyristelen tässä?

HANNU.

Käikk' eikö ihmeellistä elämässä?

FLÖJBERG. Niin, niin. Kun Porta-Rasan satamaan yht'aikaa ankkuroimme — kerrassaan se oli ihmeellistä. »Aravan» sun keksin kannella ma seisovan. Sull' oli virkapuku luutnantin, mut ryhtisi ma tunsin kuitenkin. — Vaan kumma, kun ei vihollista näy!

HANNU. Nyt huomaa, Flöjberg, metsä hämärtäy. Kun kuu on kokonansa mennyt pilveen, ma arvaan, että aikamoisen ilveen me silloin saamme.

FLÖJBERG. Huh, kun väkisin tää pimeys se ihan karmii selkää!

HANNU. Niin, mielummin myös minä näkisin, kun tulee kuolema.

FLÖJBERG.

Et yhtään pelkää?

HANNU.

Ei kuulu sotamiehen ammattiin.

Me itse tarjouduimme surman suuhun,
siis miksi tässä joutuisimme muuhun.

(Äänettömyys.)

FLÖJBERG.

Sa jotain sanoit?

(Hannu puistaa päätään.)

FLÖJBERG. Korvissani niin nyt soi ja humisee. Jos laulettais!

HANNU. Niin, ehkä uskot, että taivuttais nyt punanahat laulus simasuinen kuin tyttölapset serenaadis muinen!

FLÖJBERG.

Sa kuinka monta luulet tulevaksi?

HANNU.

Noin kaksituhatta.

FLÖJBERG.

Ja meit' on kaksi!

HANNU.

Kakstuhatta ja sata kaksi.

(Flöjberg katsoo ihmeissään Hannuun.)

HANNU.

Minä nääs olen kapteenina miestä sata ja korpraalina kaksi miestä sinä ja Himalatan lippu — kunniata! — on kaksituhatta.

FLÖJBERG. Hei! Tietkööt huutia, kun maistaa koko rykmentin he ruutia, näin saavat!

HANNU.

Flöjberg —

FLÖJBERG.

Hannu?

HANNU. Aamuhun jos eläisimme, vääpeliksi sun ma tekisin.

FLÖJBERG.

Suurkiitos.

Pakahdun,

jos en saa laulaa!

HANNU. Antaas tulla hiukan! En kuulu laulajiin — mut aivan tiukan jos ottaa, perässäsi jonkun matkaa voin laahata — saat sitten yksin jatkaa.

FLÖJBERG laulaa, Hannu hyräilee mukana:

»Meill' Pohjola luminen on kotimaa — sen rannoilla lietemme nyt leimuaa — siell' kalvalla vahveni käs' jänteväks — ja jalosti povemme sykkäeli. — Ja usein Nevanvettä ratsut kaalella sai — ne ui yli Veikselin kuin pitoihin vai! — Ne aseemme Reinin rannalle toi — ja Tonavasta keisarin maljoja joi. — Sälöt poron ja tuhkan yl' josp' samoaa — valon kipinät välkkyvi kavioistaan. — Kuin koi miekan säihkyvi sivallus — ja Pohjolasta koittanut on vapaus.»

FLÖJBERG (laulun loputtua).

Ah, joka saiskin kuolla kotonaan!

(Äänettömyys.)

HANNU.

Miks sieltä lähditkään sa maailmaan?

Sull' oli koti... tyttö —

FLÖJBERG.

Eeva?

HANNU.

Niin.

Jos muistini ei petä, Flöjbergiin hän oli pikiintynyt.

FLÖJBERG. Hannu, nyt mun täytyy tunnustaa: ma lähtenyt oon karkuretkelleni hänen vuokseen.

HANNU.

Oo!

FLÖJBERG.

Niin.

HANNU (matkien Flöjbergiä). Mut kotihis ja hänen luokseen sa taasen kaipaat. Jättikö hän, vai?

FLÖJBERG.

Hän! Jätti — jätti, liian lievä sana!

Sun lähtös jälkeen halpaa halvempana

mua piti, aivan suunniltaan mun sai —

(Hannu karkaa helytymystään peittääkseen pystyyn ja panee pyssyn poskelle.)

HANNU.

Sst! Katsos, tuolla akasian alla,

siell' eikö metsäkissan silmät kiillä?

(Hampaattensa välitse.)

On myöhäistä sun luotiani piillä!

(Ampuu, hyppää varustuksen yli ja noutaa metsästä ampumansa pedon.)

Noh, Flöjberg, nyt sa olet maailmalla —

nyt itkee hän sun lähtöäsi varmaan.

FLÖJBERG. Ei, Hannu, löytänyt on uuden armaan jo ammoin.

HANNU (hullunkurisesti).

Flöjberg-parka.

FLÖJBERG. Vaan min vuoksi sinä lähdit? Epäilen sen että teit —

HANNU (tuimasti).

Vuoks Eevan? En!

(Hetken vaiti oltuaan.)

Tai ehkä sentään, Flöjberg ... puolittain.

FLÖJBERG.

Siis sinäkin... Ja täällä tavataan!

No, arvaat, että tarinoita kulki

sun hävittyäs, salaa sekä julki.

Syyn yhden yksi, toinen toisen ties.

Niin, olit meistä merkillinen mies!
Ja ett' on esikuvus tehonnut,
sen näet.

(Hetken perästä.)

Kuule, etkö katunut
sa koskaan lähtöäsi?

HANNU. Kysymys! Ei kaduta mik' ompi täytymys. Seis sentään! Kerran hetken lyhyen — jos avomieliseksi rupeisin — oon tuntenut — no, voithan kuulla sen — kuin vietäväisen paljon kuitenkin mies jättää, kodit konnut jättäissään.

Se oli näin: ens matkaa etelään me tehtiin silloin — siit' on viisi vuotta kun ekvaattorin luona aivan suotta me kiinni takerruttiin, kokonaan kun tuuli lakkas. Purjeet lerpallaan me saimme jättää Herran huomaan laivan. Ja lisäksi kaiken kiusan, harmin, vaivan niin oli helle polttavaisen kuuma, ett' oli yksin alin lastiruuma kuin tulipätsi. Kului viikko. Näin kuin houruinhuoneeks koko laiva muuttui: ken kiros, räyhäs, tappeli ja suuttui, ken murjotteli muuten allapäin. Ol' ihan kuin ois piru mennyt meihin, ain upseereista asti matruuseihin. Ma itse kyllästynyt vähimmin en ollut kaikkehen ja kaikkihin. Jok'ainut sai mun vimman valtahan ja itse vanha kieli engelskan niin pahalta ei soinut ikinään — se ihmeen kautta aivan toiseks muuttui, kun tuulen kohina ja meren puuttui — *the deuce! damn!* räyhättiinkin yhtenään. Ja kaiken surkeuden päälliseksi ja päätteeks kokki-vietävä se keksi, ett' oli pideltävä säästään jo ruokavarojamme, uhaten jok'ikiselle nälkäkuolemata. Noh, kuivan laivakorpun kannikkata me sentään vielä saimme halun mukaan, mut vanhurskaaksi siit' ei tullut kukaan. Niin kului toinen viikko — viimeinkin me saimme vähän tuulta purjeihin. Me lasketimme Parahibaa päin, kun horisontin takaa suuri priki meit' alkoi lähetä. Kun päästiin liki, niin arvaas, jumaliste, mitä näin: »Elviira» — Saukon Matin — Kymilästä! Sen tiedät, että ilostuin ma tästä! Kun kapteenimme taipumahan sain, en enää muista — summapa se vain, ma että kera kahden matruusin koht' olin veneessä ja lasketin »Elviiraa» päin. Nääs, kokin ruokalaari meill' oli määrä täyttää. Saukon vaari hän teki kauniin luovin tuulehen. Yks kaks »Elviiralla» me oltiin. Sen ma elävästi muistan, Saukko kuin mun nähtyänsä laukas levein suin: »No, eipäs kummempata, Poutun poika!» Niin me vielä pari sanaa vaihdettiin ja käytiin asiaan. No, tietenkin heill' oli jotain jakaa meillekin. »Ruisleipää Suomesta — kai tuntenet?» Nuo Saukon Matin harvat sanaset ja reikälevät, jotka poika toi — ties mikä mahti niissä silloin voi mun aivan järjiltäni viedä — mut sen kerran ainoan ma katunut oon lähtöäin. Jos olen milloinkaan ma tiennyt olevaksi isänmaan, niin silloin.

FLÖJBERG.

Ihmettä!

HANNU. Kaks asiaa on siitä asti mulle isänmaa: se leipä, jota söin ma kodissain, se kieli, jota puhuin.

FLÖJBERG (hämmästyksissään).

Sitä vain!

(Naurahtaen.)

Mut, Hannu, isänmaas on silloin — suussa.

HANNU. Niin, miksei, Flöjberg! Sano, missä muussa se oisi.

FLÖJBERG.

Luonnossa. Sen unohdat.

HANNU.

Muut maat on meistä usein kauniimmat.

FLÖJBERG.

Ja kansa, ihmiset —

HANNU.

Ne kaikkialla

on yhtäläiset taivaankannen alla.

Vain leipä, kieli —

FLÖJBERG. Kuinka kerrassaan sa tänään saatkin sanas sattumaan kuin paras pappi. Kesken surman yötä meill' ois siis puolet isänmaata myötä, on kieli —

HANNU.

Niin.

(Äänettömyys.)

HANNU. Mut missä punanahat nyt viipyvätään? Aavistukset pahat mull' on, ett' ovat toisen suunnan aivan he valinneet. Ja meille turhan vaivan siis tehneet.

FLÖJBERG. Luuletko? Niin, toivokaamme ett' armonaikaan pidennystä saamme me tällä tavoin. Ehkä täysikuu on heitä peloittanut. Jumalansa se ehkä silloin sotaa paheksuu.

HANNU.
Ties heitä.

(Äänettömyys.)

FLÖJBERG. Kuules, tämä kumma kansa se hurskasta on kaiken kaikkiaan!

HANNU. Me sitä vastoin — hm — vain toisinaan — kun hyvän suntioiden haaveihin me pudotamme pienen kolehdin.

FLÖJBERG (hetken vaitiolon jälkeen).
Sa Jumalaan kai uskot, Hannu?

(Hannu on vaiti.)

FLÖJBERG. Häälynnyt siin' asiassa oon ma Tuomaan lailla, ma uskoin, epäilin ja uskoin — nyt ma uskon - äsken oli vähän vailla. Ei tuomiolla syykseni se tulle: kuin *mieliala* Jumala on mulle.

HANNU.
Mut nyt ... seis!

FLÖJBERG.
Mitä?

HANNU.
Aseen kilinää!

Flöjberg.
Sa kuuletko —?

HANNU.
Se vihollinen on.
Pois paikoilles!

FLÖJBERG.
En minä mitään nää.

HANNU.
Nyt paikoilles ja tähtää, onneton!

FLÖJBERG. Jo nään. Voi, Hannu, tänä yönä siis me kuolemme —

HANNU.
Sst! tähtää! — muusta viis!

FLÖJBERG (tunteellisena).
Niin hyvästi nyt, Hannu!

HANNU (lempeästi).
Flöjberg!

FLÖJBERG.
Voi!

(Molemmat odottavat tähtäysasennossa.
Äkkiä Hannu alkaa nauraa.)

FLÖJBERG.
Sa naurat?

HANNU.
Naura sinäkin! Ho-hoi!

FLÖJBERG (riemastuen).
Ho-hoi, ho-hoi! Ma mitä kummaa näen!

Hannu.
Niin, poikaseni, värit oman väen.

(Hyppäävät vallille, tempaavat lipun ja liehuttavat sitä.)

HANNU ja FLÖJBERG. *Viva la Himalata, viva!*

TASAVALLAN SOTAMIEHET. *Viva la Himalata, viva!*

SATAKIELTEN SERENAADI

Jo nukkui koko leiri, unestaan kun Hannu herätettiin. Noutamaan hänt' oli tultu telttaan kenraalin. Sai vaatteet yllensä hän kiiruimmin, siit' ihmeissään, mi kumma aatos saikaan Don Pedron aivokoppaan *tähän* aikaan. (Hän öisin aina vuoksi donnien muut seikat siirsi aamuun mieluiten.)

Don Pedro de la Pomba, tuima mies niin sodassa kuin lemmen asioissa, hän viittas istumaan. Jo Hannu ties, kun näki Pedron hahmon, että poissa ol' leikki: miettivänä kuljeskeli hän ees ja taa ja vuoroin siunaeli ja vuoroin kiroili.

»Kas, kynnen alla kuin syhy
Himalatan leijonalla», niin mietti
Hannu, jääden seisomaan ja
vartoin hyvään tapaan sotilaan.

»Te, kapteeni, mik' onkaan enemmän kuin isänmaa ... tai liitto ystävän ... tai rakkaus?»

»Se, herra kenraal', on kai sana kunnian.»

»Niin, ystäväni. Siis asiaan. Tää
käärö kädessäni on ... nuoren
Tasavallan vapaus. Don Borron omiin
käsiin teidän on se vietävä. Ja tietty,
vaaraton ei tehtävä. Vain yksi lupaus:
te teette minkä voitte, enempää en
pyydä. Kapteeni, nyt rientäkää!»

Viel' oli hetki aikaa aamuhun ja vahdinvaihtoon, ratsuinensa kun täysravia jo Hannu laski yöhön, Karl Flöjberg mukansa, hauskaan työhön ain' yhtä valmihina. Loittonivat ja vihdoin kaukaisuuteen katosivat.

Ol' laskenehet sulkain loistehen jo lepoon linnut palmuin pimennoissa, ja metsän varjoisissa viidakoissa siell' lymyilivät pedot väijyen. Mut leipäpuissa boat riippuen ne unenhorroksissa soutelivat — ja kaikki ilman ääret vaikenivat. Vain joskus niinkuin kuuman kostean yö painoi yli seutuun suudelman.

Soi metsän hämärähän hiljaiseen näin kavioiden kapse ainoastaan. Yö kajahteli silloin tällöin vastaan ja painui unehensa uudelleen.

He ratsastivat päivän umpehen, vain joskus hevosiaan juottaen, jos lähteensilmän keksivät he missä. Niin eläimet kuin miehet näännyksissä he hyljättyhyn paimenmajahan jäi levätäkseen hetken, painuvan kun päivä näkyi aarnioiden taa.

Y-ii, y-ii — niin alkoi äkistään kuin huilu soida — tsha-tsha-tsha-tsha-tshaa! Se oli satakieli.

I-yy, i-aa — niin vastas kohta toinen
ääreltään. Ja toisillensa tulvan säveleitä
ne iltaan heittelivät ilman teitä. Niin oli
kuin ois jouhta pingoitettu puun latvast'
toisehen ja laulatettu. Ne vuoroon soitti,
kuuntelivat vuoroon — jo kolmas, neljäs,

viides yhtyi kuoroon. Kuin oisi soinut joka ruoko, puu! Ja tähdet syttyi yöhön, nousi kuu — kuin maisiin sävelihin yhtyneet ois ikuisien kuoroin säveleet.

Ja miesten mieli kävi oudoks niin. He muistelivat jotain, unhoksiin jok' oli hautautunut vuotten taa — — —

Y-ii, y-ii, tsha-tsha-tsha-tsha-tshaa!

Nyt katkes laulu. Hiljaisuus taas palas, niin äkkiä kuin isku salaman ois pudottanut linnut puista alas. Mik' oli niiden? Jotain liikkuvan he tunsu ympärillään. Vavisten ja kaviollaan maata kuopien miks päristeli ratsu? Mistä pelko? Mik' oli tullut? Tuost' ei vielä selko, kun kuului viidakosta laukaus ja yössä kaikui hurja karjahdus.

»Ken ampui?»

»Tiikeri on lähimailla!

Tuoll' on se.»

»Ei vaan tuolla!»

»Liekin
lailla
se
liikkuu.
Pidä
varas.
Maahan
painu.
Meist'
on
ja
hevosista
sillä
vainu.»

Hui! Taasen viidakossa joku laukas. Ja samassapa metsä sylin aukas ja aarnioiden herran, tiikerin, he näki syöksähtävän esihin. Sen kultaisessa turkiss' oli verta. Se vaipui maahan, karjas vielä kerta, ja huuto viilsi yöhön pehmeään.

Se heitti henkensä. Ken ampui sen? Miss' oli metsämies? Ei missäkään hänt' ollut näkyvissä. Ihmehen kun eessä miehet seisoj parhailaan, taas kuului risahdus.

»Kautt' taivaan, maan —
ma luulen, itse lempo
liikkeess' on!»

Mut samassapa yöstä viidakon tul' esiin ... jokin ... juosten majaa kohti. Taas tiikerikö?... Ei — vaan ... tyttö! Jäsenet puol'alastomat kuutamossa hohti kuin musta hiili. Pyssy välähteli. Siis ampuja! Kuin kissan liikkehet ja silmät. Paikallensa seisahtui, kun näki miehet. Nauroi, siritteli...

Tul' ensimmäisnä Fløjberg tajuihin:

»Hänt' tiikeriksi luulin — huomaankin,
hän satakiel' on.»

Hannu sekaantui ja puisti päätään.
Mutta eroomaan ei saanut tytöstä hän
katsettaan.

Ja Fløjberg lauloi: »Sata-Satakieli, jos mull' ois valta, niinkuin mull' on mieli.»

Mut Satakieli, hänpä hiipien jo oli tullut miesten etehen. Hän katsoi heihin silmin kiiluvin, mut kääntyi luota tumman Fløjbergin ja liukui luokse Hannun, vaalean, ja Hannun pellavaiseen tukkahan hän hautas kätensä, siit' tempaeli ja nauroi, siritti ja silitteli.

Mut Hannu käsivarsin väkevin

hän tempas Satakielen sylihin.

Ja metsästä — iyy-iyy-iaa —
soi helkkyen: tsha-tsha-tsha-tsha-tsha-tshaa!

Ja ystävykset seisoi vastakkain
ja viha leimus heidän silmissään.

Sai Hannu viimein: »Flöjberg, lähdetään!»

»Ooh, veikkoseni, Herran haltuun vain, jos kiire!»

»Flöjberg!»

»Mene hiitehen! Sun
tähtes toista kertaa
naisest' en ma luovu.»

»Flöjberg!»

»Sun ja Eevan vuoksi jo
monet vuodet multa
hukkaan juoksi. On
Satakieli mun.»

»No hyvä, lähden siis yksin. Naisen
tähden, naisen tähden!»

Ja Hannu lähti yöhön yksinään ja kuume kiehui hänen veressään. Mit' oli nainen?
Ystävä? —

Hiis vie,
ain' oli varmin yksinäisen tie!

Mut takanaan - iyy-iyy-iaa —
hän kuuli: tsha-tsha-tsha-tsha-tsha-tshaa!

GRANIITTIKALLIOT

Ol' aamu pohjolan ja kesäkuu ja lokit valkeat — i-uu, i-uu! — ne kirkueli ympärillä
laivan. Viel' oli hiljaa, aamuvarhaist' aivan. Ees-taakse, laivankantta mittaellen, vain
joku mister kulki haukotellen: ehk' oisi nähtävänä jotakin, kun uutta rantaa liki tultihin.

Mut yläkannellapa mietteissään mies seisoi liikkumatta. Silmillään hän edestänsä
maata, rantaa haki. Mut sinen-kuultavainen taivaanlaki se yhtyi meren aavaan
vihreään. Ei näkyvissä maata missäkään. Se *oli* jossain sentään, siellä, siellä, ja vuotti
— ah, sen että todeks tiesi Kuin lähestyi hän sitä juhلاميellä!

Hans Vilhelm Pouttu oli matkamies.

Ja äkkiäpä säteet auringon tuolt' etähältä kimpos takaisin: ne taittui seinämästä
kallion — ja Hannu tunsu Suomen graniitin.

Se uskollisna uhmas tuulta, merta, ei taipunut se aikain vaiheisiin: sen löysi samana
kuin jätti kerta.

Niin tuli Hannu Suomenkaupunkiin.

Siell' oli ollut kerran ennen vaan, kun poikana hän jätti kotimaan. Niin suuri sekä
outo silloin — nyt niin pieni sekä tuttu. Vierinyt siit' oli vuosia... Mut kuitenkin kaikk'
kadut, torit, talot, kivetkin hänt' tuntui tervehtivän tutun tavoin. Ja taivaan kansi oli
kuulas, avoin kuin silloin entisaikaan... Lehmukset ja köyhät kukkalavat pohjoiset ja
monet pikku seikat — tiesi miks ne kohta kävivät niin omaisiks. Ja ympärillä kuului
tuttu kieli. Niin hyväntahtoiseksi sydän sulii. Jok'ikiselle, joka vastaan tuli, ois hattuansa

nostaa tehnyt mieli. Ja milloin viipyin, milloin kiirehtäin vei askel karkelossa eteenpäin.

Mut iltasella oli toista, kun hän joutui hyvään kotimaiseen seuraan: sai pyynnön pieneen iltakutsuhun hän, sattumalta, »Suomen Jalopeuraan». Siell' oli pari lapsuusystävää ja tutun tuttuja. Ja seura tää kun oli koolla, siinä huomattiin yks professori, yksi taiteilija, yks runo-, yksi proosakirjailija ja muita nimiä, jos kääntyi mihin. (Ol' aina haluttuja höyryttämään he pöydän nautintoja nerollansa. Myös alust' aikain otsan-hiessään he kyllä tekivätkin parastansa.) Kun pohdittiin päivän polttavaa, jo leimus monta neron salamaa. Ja lasihin kun hiukan katsottiin, nous runoilijan henki kuohuksiin ja seuran ihaillessa kalskuvia hän liikutteli hengen miljoonia. (No, ehkä hiukan halvan kurssin mukaan, mut merkille ei sitä pannut kukaan.) Sai sitten professori puheenvuoron ja raikuessa taatun naurukuoron hän alkoi kertoella juttujaan, joist' oli kuuluisa hän kautta maan. (Eik' ihmekään, kun professorin jutut ol' aina Himalataa myöten tutut!) Sai viimein taideproosa sanansijan ja kiukuksi ja harmiksi runoilijan niin kertoi herkullisen juttusen, ett' oli tuomio vain yksi: hyvä! hyvä! Mut ihmisylenkatse, *Weltschmerz* syvä se valtas runoilijan.

Maljojen näin eessä
nerokkuutta tuhlaeltiin.
Poiss'olevista hiukan
juoruttiin ja läsnäolevia
imarrettiin. Niin päästiin
vihdoin oikein tunnelmiin. Ja
seuran nuorin, vasta
tohtoroinut, ei intomieltään
pidättää hän voinut, vaan
puheita hän piti viisi, kuus ja
isänmaasta pauhasi ja huus
ja siitä kuinka *konttinentti*
vähän on heitä tunnustanut
päivään tähän ja kuinka
kadehtia sitä seuraa, jok'
kunnioitti »Suomen
Jalopeuraa», vois Ranska,
Saksa...

Mutta syrjähän vei Hannu
vanhan lapsuusystävän ja
alkoi tiedustella viime säitä
ja muuta joutavata. Niitä
näitä kun siinä
kahdenkesken kuiskaeltiin,
niin lapsuusmuistojakin
kosketeltiin. Niin, vanha
koulu oli paikoillaan ja
Aurora hän hoiti poikiaan
kuin ennen. — Luokka?
Maailmalle nyt, se tietty, oli
ammoin lähtenyt. Suo
primukselle leivän juridiikka
ja ultimuksella on estetiikka.
Kaks, kolme oli päässyt
kopistiksi ja pari oli
pyrkimässä siksi. Ja luokan
lohduttomin visapää hän
viisauttaan lehtiin levittää.
Kaks miestä pieksi
puolueissa kieltä ja muutti
kerran marraskuussa mieltä
— se oli ihmeellinen
marraskuu. Myös eespäin
pyrkimässä luokka muu se
oli. — Flöjbergistä kertoivat
— ain oli hänest' uudet
tarinat — hän että hänkin

himojansa piinaa ja
käännyttää nyt kristinuskoon
Kiinaa. Niin oisko
luonnostansa luopunut se
tuulihattu!

Eeva?

Eeva? — hullannut hän oli
monta miestä onnetonta, mut
kuinka olikaan, niin joutuikin
hän rouvaks äveriään leipurin —
ja rinkeli se vasta mahti on, kun
vaan se paisuttaapi kukkaron. Jo
pikkuleipureita oli monta ja lisää
tuli. Perhe luettiin nyt koko
kaupunkinsa hienoimpiin.

Ja saarnatessa nuoren tohtorin
näin vanhat muistot läpi käytiin.
Ja mennyt vuosikymmen ohi kulki.

Niin, maljasessa muistoin parhaimpain
siis oli jäljellä nyt sakka vain,
se tunnettiin — ei lausuttu vaan julki.

Mut suotta, sydän, rinnassa sa hakkaat,
sa pieni nikkari, on turhat työs!
Kaikk' ovat poltettavat laivat rakkaat.
Ken leikkiin menee, kestäköön sen myös.

Mut seura jatkoi yhdess'oloaan ja suuret aatteet pääsi kunniaan. Ja mielialat sinne
tänne sousti. Mut kurssi ihmisyyden, ihanteen, se ensiks varoen ja verkalleen ja vihdoin
huimaavasti nousi, nousi,

Ja tämän ensi päivän jälkehen niin usein tuli Hannun mielehen: ei helppo piirtää
kehää ympyräksi ja päästä jälleen lähtöpisteeseen. Jos käsi keksitähän häälyväksi ja
huomatahan syrjään liukuneen — niin paljon vaikeampi sydämen, kun rataa kestää
vuosikymmenen.

Niin, mennyt nuoruus, huolettomat päivät ja kaikki, jotka kerran jälkeen jäivät, ei
tavannut hän niitä milloinkaan.

Hän tapas graniittiset vuoret vaan.

JUHANNUSYÖ

Yö oli valkea ja Juhannus ja pihlajoiden tuoksu kaupungilla. Ja taivahalla illan kajastus
se aamun koittoon sulii. Hopeisilla se säteillänsä leikki ikkunoissa ja taloin seinillä ja
puistikoidissa.

Mut Hannu seisoi koulukaupungissaan ja koulumäen alla, muistelmissaan.
Vuosikymmen unhoitui ja jällehen hän siinä seisten oli poikanen.

Mut katoovata aikaa mitaten löi tornin kello täyden tuntisen.

Niin oli menneet vuodet unen lailla ja kohta oli koko nuoruus mailla. Niin omituiseks
Hannun mieli sulii.

Mit' oli aikonut hän lähteissään?

Hän oppinutko oli läksyään?

Niin koko nuoruus tuomiolle tuli.

Mit' tiesikään hän elämästä nyt? Niin monet suuret unet, toivehet vain oli välkettä ja valekultaa. Ja poikki oli vanhat sitehet ja isä sekä äiti oli multaa.

Mit' oli aika hälle jättänyt?
Maan, pilvet, taivaan tuulet, valon tuolla!

Niin helppo elää, keveätä kuolla.

Ei ollut ilta, yö, ei aamukaan niin oli ihmeen valkeata vaan.

NUORI ANSSI

1918.

Kaatuneiden muistolle.

I

Kulki kylätietä nuori Anssi välkkyvänä tammisunnuntaina, kulki kuohuissaan ja tunnustellen puukkoansa sarkatakin alta. Pakkastyyni oli pyhääamu, siinti hanki silmäkantamihin, suoraan ilmaan nousi taloin sauhut. Tutut katonharjat, kaivonvintit kohottivat lakeasta päätänsä. Korkealla, ylempänä muita, nousi kirkontornin kultaristi kelmeässä talviauringossa. Kirkoss' oli kaikki körttikansa, vaari, isä, äiti, lapset — Anssi, yksin surutonna, varhaisesta aamust' asti oli kuljeskellut toisen kyläkunnan poikain kanssa salakähmäisissä askareissa.

Palas kotiansa kohti Anssi, palas kuohuissaan ja hautoellen mielessänsä kostoja ja surmaa, silmissänsä kaikki kauhunkuvat, kaikki kyläläisten kertomukset konnuuksista, tihutöistä ryssäin. Etelästä oli varmat viestit hirmutöistä verta salpaavista, viestit, että uhkas uudellensa ryssän rutto tätä Suomen maata.

Syrjäkylässä' oli harjoitettu jalon sotataidon salaisuuksiin kymmenkunta poikaa — nuorin heistä oli Anssi, joka vanhempainsa, kautta seudun tuttuin heränneiden, tietämättä oli mennyt mukaan. Aseistus ei ollut suuren suuri: pari haulikkoa, luotipyssy, suusta syötettävä ikäloppu — aidanseipäät, helapäiset puukot sentään täydensivät aseistuksen. Oppimestariksi oli saatu itse vallesmannin muonarenki, joka viisitoista vuotta sitten oli rakuunoissa opetellut sodankäynnin taidon, joka tiesi niinkuin viisi sormeansa, kuinka parahiten ryssä kuritetaan. Kyllin oli kauhuja jo kuultu, tullut oli toimen, toden aika, puheet pois ja kiväärihin kiinni! Tullut oli toimen aika, sillä ryssäin puolelle jo pettureita oli mennyt punaisista parvi, idän taudin tartuttama joukko. Jumal'auta, vielä nähtäisiinkin, missä miehet on ja konnat missä!

Riensi kylätietä nuori Anssi välkkyvänä tammisunnuntaina, riensi kuumana ja kuohuissansa, riensi helapäistään tunnustellen. Puolenpäivän aikaan oli määrä poikain lähteä jo liikkeelle parin peninkulman päähän, missä, asemalla, sopimuksen mukaan, pitäjistä oli miehet koolla ryssää vastaan lähtövalmiit aivan. Siellä ehkä aseet saataisiin joka mies, ja armahtakoon silloin ryöstäjäin ja murhamiesten laumaa!

Varma oli Anssin lähtöpäätös. Yhtä varma suostumus ei isän, äidin. »Älä tapa, sanoo Herra», niin jo kuuli äidin vastauksen korvissansa poika — isän kielto yhtä ehdoton ei ehkä ollut. Tiesi sentään heidät, hurskaat! Niinpä ilman heidän suostumustaan oli lähdettävä miehen, minne häntä isänmaa ja omatunto kutsui. Tavaraa ei tarvis mukaan, yksin miestä oli tarvis. Joutuin matkaan!

Tömisteli lunta jaloistansa kodin portail' Anssi. Vastan juoksi koira iloisesti haukاهدellen. Ei nyt aikaa sua varten, Vahti! Pian voivat kirkkomiehet tulla — eivätkö jo soikin kellot? Hoi, sa muori kulta, viikon eväät konttiin! Poies haihatus, ei aikaa tässä pitkiin selityksiin. Reppuun rieskaa! Tulipahan matka miehen eteen! Kiireesssänsä akkunasta Anssi näki, kuinka verkkaan kirkkotietä liukui sanankuulijoiden jono, niinkuin tumma nauha lumen halki

välkkyvässä talviauringossa.

Heitti repun selkään Anssi, nousi suksille ja painoi oikopäätä kotivainioiden halki, laski törmält' alas jokiuomaan, missä syvät, kauniit suksiladut juoksi seuraellen rannan kaarteluita, puolehensa susta houkutellen, kauemmaksi, etäisyyttä kohti. Kuuli takanansa tiu'un soiton, aisakellon harvat läppäykset kirkkokansan kotiin ajaessa. Kauas eelle riensi Anssin aatos, mainetöihin riensi, taisteluihin vuosisataisvihollista vastaan. Poltti viima pojan poskipäitä, kiukku poltti palavammin, viha perivihollista vastaan. Tuskin maltoi poiketa hän vallesmanniin, missä päätöksensä mukaan poikain tuli toisiansa odotella.

Pian oli koolla poikaparvi, joukko, jonka hartioita vuodet eivät painollansa rasittaneet. Suomi vapaaks, ryssät Ryssänmaalle! Suhattivat poikain sukset, heidän painaessaan hyvään alkuvauhtiin. Eellä hihti vallesmannin renki, selässänsä ainut luotipyssy, retkikunnan ylpeys ja aarre. Kaksitellen taikka kolmitellen painoi pojat hänen perässänsä mainetöihin palavaisin mielin. Keltä morsian jäi naapurihin, keltä salaisesti rakastettu, mutta naisia nyt muistamahan aikaa ollut ei. Nyt toinen alkoi, toinen, toden leikki Suomenmaassa! Kerrottiinhan, että kenraalilta oli tullut sana, että miestä oli joutuisasti tarvis, sillä röyhkeäksi alkoi käydä ryssä. Taisi tässä tulla suuri sota! Niinpä tulkohonkin, Ryssänmaalle ajettakoon viimeinenkin ryssä. Sujui sukkelasti poikain matka huudoin, leikkipuhein, kompasanoin. Oli ensi retkellensä moni kotinurkkiansa kauemmaksi, ensi matkallansa maailmalla. Oli eessä outo matka, outo oli myöskin mieli, juhlallinen, niinkuin pitkän koululuvan eellä.

Likenivät määräpaikkaa pojat sammuvana tammisunnuntaina. Yhtyi miestä heidän joukkohonsa joka suunnalta kuin yhtyy puro kevättulvan aikaan toiseen puroon kuohuvaista voimaa paisuvana valmistamaan suurta suvi-aikaa. Asemalla oli miestä koolla niinkuin metsää, pieksuniekkaa miestä. Kellä kivääri ja kirves kellä, kaikill' yhtehinen intomieli. Yltyi siinä poikienkin into, yltyi niinkuin tuli tappuroissa: tulkoon vaikka lempo ryssän kanssa, sata yhtä vastaan, täältä saavat lähtöpässit parempaan he paikkaan! Saapi kerran korkoinensa ryssä, mit' on hälle velkaa suomalainen. Koron korolle on kasvanutkin pitkät vuosisadat umpeen täällä ryssäin mahtailut ja mekastukset. Jo nyt tuli loppu, äkkiloppu! Suomi vapaaks, ryssät Ryssänmaalle!

Huomenessa odotettiin junaa, joka toisi aseet, joka veisi mukanansa miehet rintamalle.

Painui olkilyhtehelle Anssi kylki kylkeen toisten poikain kanssa, painui ladon kuuraisehen nurkkaan. Meni mieltiväksi Anssin mieli, muisti kotia ja vanhempia. Mitä sanoisikaan isä, äiti, mitä vaari, jonka silmäterä oli Anssi aina ollut, näin kun lähti omin luvun sotaan poika. Jäi vain pieni veli heille, vielä lapsenkengissänsä kulkevainen.

Ladon harvan seinän läpi loisti suuri, kylmä, yksinäinen tähti talvi-illan yöksi tummetessa.

II

Oli jalkeilla jo poikaparvi aamun vihreänä sarastaissa. Yöllä oli raiteen kahden puolen syntynyt kuin täysi sotaleiri. Miesten kesken naisiakin nähtiin hääräilevän naisten askareissa. Välkkyi nuotiolla pyssynpiiput, paukkui näreet kattiloiden alla, joissa aamukeitto kypsytettiin, räiskyi leiritulten tervaspölkyt.

Hiukan syrjemmällä muista nähtiin pieni parvi miehiä, ja heidän kulmaltansa kuului virrenveisuu, körttiläisten tuttu aamuvirsi. Painui hartahasti tasatukat maata kohti hetken rukoukseen.

Hätkähteli Anssin sydämessä tutun virrennuotin kuullessansa: heränneitä täällä, körttikansaa! Nyt se totta maarin sota nousee, jommoista ei nähty näillä mailla. Kaukana on silloin leikki, koska tarttuu kivääriinsä körttiläinen. Jospa näkisivät isä, vaari, häntä lempeämmin tuomitseis he!

Yöllä oli tullut upseereita, ryhmäin, joukkueiden johtajia, korkeamman koulun käynehiä. Niiltä ohjeet saatiin, aseitakin, sikäli kuin riitti. Anssin haltuun joutui vanha venäläinen pyssy, ensi otteluissa anastettu, piikkinensä miehen mittahinen.

Komennettiin pojat riviin, saivat vallesmannin rengin sijaan toisen päällikön ja toisen esivallan Karskit komennukset kuullessansa sotaistemaks yhä Anssin into kasvoi siinä rintamassa seisten. Oisi taistelu jo tänään, kyllä tulis punaisista puhdas jälki, ryssistä ja muista ryöväreistä!

Saapui kansaa kaukokulmiltakin, tuli ajaen ja hiihtämällä. Niinkuin aalto nousee myrskysäässä valtavana vettä vyörytellen yhtä rintaa — niinpä noussut oli yhtä aikaa miesten mielet maassa. Torpan mies ja talollinen oli noussut renkipojan kanssa rinnan, moni vanha mennyt nuorten mukaan, sillä vaara väijyi kallehinta, kotikontua ja isänmaata.

Nousi talvipäivän kylmä kiekko veripunaisena taivahalle, nousi ankarana, säteetönnä niinkuin sodan merkki metsän ylle. Vihelteli radan käänteheissä juna, porhalteli asemalle.

Aseet tuli! Välkkyväiset aseet, tuli piikit, pyssyt, kuularuiskut! Eipä ollut enää hädän päivää! Sotaan miehet, sotaan ryssää vastaan! Seis, ei kaikki vielä saapunehet: ajoi asemalle rekijono kiireesti kuin autuutensa eestä.

Tunsi täynnä ihmetystä Anssi, tunsi kotipuolen hevoset hän, tunsi raudikot ja liinaharjat, tunsi oman nimikkonsa myöskin, tunsi kotikylän kirkkokansan, vaan ei virsikirjat kainaloissa, mutta haulikot ja susipyssyt.

Ketkä ensimmäisnä reestä nousi? Isä, vaari! Syöksyi esiin Anssi, itsens' unohtaen, rintamasta juoksi vaaria ja isää vastaan. Eipä kuullut moitteen sanaa heiltä, eipä nähnyt ankarata silmää, näki vaarin leuan liikituksen, näki tutisevan seppelparran, näki isän hyväksyvän hymyn, kuuli isän äänen, kun hän huusi, seisten kylän körttiläisten kesken, kristikunnan jäykkäin sotilaiden:

— Miehet, pirua ja ryssää vastaan!

III

Kastui hurmehesta Pohjan hanget, miehien ja poikain hurmehesta, koska käytiin Suomen suuri sota, tehtiin vapauden veritouko, Suomen vapauden suuri kylvö.

Kauan oli viipynytkin kevät, vuosisadan pitkän talven ajan, orjuuden ja alennuksen ajan — viipynyt, mut vuotettuna aina, ikävöitynä ja vuotettuna. Pohjan mies ja karjalainen nousi ennen muita, sillä Pohjanmaalla sekä Karjalassa kiivaampana paloi miesten sydämissä veri. Savonmaa ja Satakunta nousi yhtä alttihina, nousi Häme, kilpaellen vaaran kunniaista. Puukoin pattereita otettiin, paljain käsin ryssän kanuunoita. Ylivoimin etelästä tullen vihollisen voimat hyökkäsivät, mutta Suomen miesten rivit kesti, seisoi vankkumatta paikoillansa, yksi kymmentä ja sataa vastaan. Kalleimpansa antoi joka koti, joka mies ja nainen parhaimpansa, uhras Suomen omaan pyhään sotaan, vapauden sotaan ryssää vastaan.

Askel askelelta ostettiin uudellensa Suomen kallis manner Suomen sankarien veren hintaan. Vilppulan ja Antrean ja Raudun nimet Suomen kunniaista kertoi, Suomen oman sodan urhotöistä, kertoi kirkkaammin kuin Narva, Lützen, Porrassalmi taikka Siikajoki. Painui rivit etelätä kohti, kevättä ja vapautta kohti. Suli verkallensa Suomen hanget lähestyvän suven lämmön tieltä, suli verkkaan vihollisen voima rynnistäissä Suomen sotajoukon.

Laskettu ei siellä mainetöitä, missä Suomen raskas kämmen iski vuosisataisvihollista vastaan. Muita raskaampana, tiedettiin, usein iski körttiläisen koura »nimeen Jumalan ja kotikonnun». Heränneiden lipun alla soti myöskin Anssi, Anssin isä, vaari, kolmen sukupolven edustajat, kolmen polven rakkauden ja vihan. Hiukan joskin vanhuudesta vapis vaarin käsi, Anssin nuoruudesta, sitä varmemminpä tähtäs isä, kun hän pyssyn liipasinta painoi. Missä rynnistykseen komennettiin, ketjuun vihollista vastaan, siellä kanto Anssin nuoret jalat eellä isän sekä vaarin. Mutta missä tuli puolustaa, ei rynnistellä, niinkuin muuri seistä, siellä seisoi vaari vankkumatta. Paon taito oli jokaiselle yhtä outo.

Kasvoi vielä Suomen voima, kasvoi niinkuin kymi kasvaa kevätsäässä: saapui Saksanmaalta jääkäreitä, sodan koulun kokenutta miestä, jotka ensimmäisnä uskaltaneet oli nostaa Suomen viirin siellä, missä vapaat kansat voimiansa tappotanterilla mittailivat. Kansan lämpimimmän

uhrimielen, palavimman vapaudenuskon kantaneet he oli maailmalle Suomen nimeen, Suomen pyhään nimeen. Kuurinmaalla olivat jo ryssät tuta saaneet heidän iskujansa, Suomen sorron kostajien iskut. Juhlamielin heidät vastaanotti isänmaa ja nuori sotajoukko johtajinaan, neuvonantajinaan vapauden vuosisataistyöhön.

Saipa myöskin körttiläisten parvi heistä johtajansa, joiden kanssa taisteluun ja kuoleman meno oli niinkuin hartauden pito. Heidän johdollansa juhlaa oli rynnistellä, päälle käydä, käydä vaikka piruakin sarviin kiinni, kiukkuisata sielunvihollista. Oli vormut heillä Wilhelmiltä, sotakojeet Saksan sepän työtä, mutta sydän oli suomalainen, kotoinen myös oli kouran laatu. Körttisotilaankin käsi nousi, vaikka muutoin kankea se oli kunniahan, lakin reunaan, koska jääkärupseerin hän ohi astui, 'Jumalalta säätyä esivallan'.

Usein illoin leirivalkealla, koska tehty oli päivän toimet, vihollinen vankina tai lyöty, kokoontuivat yhteen körttiläiset veisamahan virsiänsä taikka puhumaan myös uskon asioista, Herran vihasta ja rienaajasta, joka kavalasti ansat laskee, pyydystääpi syntisparan, niinkuin erämiesi teeren turvattoman. Syrjässä istuin kuuli Anssi miesten puheet ikuisuuden asioista. Jotakin jo ymmärsi hän niistä. Kuunteli ja mietti itseksensä: ihmeellinen eikö elon juoksu, joka kaiken syntynehen määrää kuolon kovan tietä kulkemahan! Eipä tiedä, koska lähtö tulee, tänäänkö vai ehkä huomenna. Eipä tule pasuunalla soittain, tulee niinkuin kelmi varas yöllä. Löytää kuolo rauhan töissä miehen, saati sotilaan, joll' ammattina onkin surman kanssa seurustella.

Hiiltyi nuotio ja hiljallensa painui miehet levolle, mut Anssi valvoi kesken humisevan metsän, jossa lumen alta kevätvetten solina kuin heikko soitto kuului. Kävi yksinäiseks Anssin olo, turvattomaks toisten nukkuessa, hiipi mieleen vaarin opetukset, körttiläisten puheet nuotiolla, heränneiden luottamus ja usko Jumalaan ja isään ylähällä. Nousi yössä pojan ajatukset turvaan yli kaiken ihmiselon.

Niinpä luki vuotten jälkeen Anssi, luki hiljaa herransiunauksen sekä nukkui sitten toisten viereen.

IV

Koskaan suuremmin ei lupauksin tullut kevät kuin se tuli, tuoden joka purossansa pisaraisen Suomen miehien ja poikain verta. Vihki saapuessaan Suomen kevät, vihki voittoon vapauden aseet.

Vihollisen vahvat voimat oli pirstoiks lyötyinä tai saarrettuina. Vielä käytiin tuimat viime taistot viime seutuvista Suomenmaata. Uskollisna aina otteluissa oli körttiläisten joukot, sillä luonto jälkehen ei jäädä suonut: loppuun saakka oli saatettava, mitä kerran alettukin oli. Vasta sitten kiväärinsä kuokkaan valmiit olivat he vaihtamahan.

Kerran koittechessa kevätaamun, suven armautta ennustavan, hälytettiin makuultansa miehet, sillä yllättänyt vihollinen oli etuvartijat ja uhkas epätoivoisissa taisteluissa ylivoimallansa murtaa rivit. Kuoli kaikki kevään äänet, koska syöksi tulta kaikki surman aseet, lopettivat aamulaulun linnut, metsän siimeksessä alkanehen, koska lauloi hävitys ja kuolo. Ihmiskamppauksen raskas hyökky keskeytti luonnon kevätunet. Rinnan vaari, poika, pojanpoika kamppailivat omiensa myötä, kolmen sukupolven edustajat, kolmen polven rakkauden ja vihan. Sinkos oksat puista päiden päällä, ympärillä kimmahivat kivet. Siellä täällä vihollisen luoti löysi jalompaankin maaliin, löysi Suomen vapauden sotilaaseen. Valitust' ei kuultu, huokausta huulilta, jotk' kuoloon kalpenivat, kehoitus vain: Pojat, päälle käykää! Annettiin käsky rynnistykseen, rinnoin vihollista kohti hyökkäs pistimin ja käsipommein miehet kuoleman ja vaaran leikkiin, hyökkäs kyntäin aseillansa syvät vaot vihollisen rintamahan, niinkuin auroillansa kovaan, karuun maahan. Joka soturilla oli määrä liki päästä, vihollisen kimppuun. Samoin nuoren Anssin, isän, vaarin. Taajeni myös vastustajan tuli, räiskyi, niinkuin kaikki pahat henget oisi irti päässeet helvetistä. Tempas luoti Anssin lakin päästä sekä tukun pellavaista tukkaa. Naurahteli poika, painaessaan raivollensa lävellisen lakin. Vuosi verta isän käsivarsi, mutta yhä iskuja se antoi. Temmelyksessä jäi vaari muista: missä asti riensivätkään pojat! Kompasteli vaari, nousi jälleen. Tahtoi tehdä tenän vanhat jalat. Matkan päästä, kukkulalta, näki vanhus siellä, missä kiivaimpana taiston kuohu kävi, muiden eellä oman poikansa ja pojanpojan.

Niinkuin heinä viikattehen tieltä horjui vihollisen taajat rivit heidän pistimensä kantamilta. Näyn kauniin näki vanhus, sykki väkevämmin vanhan sydän: eipä huonontunut pojassansa polvi, eipä ollut turhaan kasvattanut Herran nuhteheissa omiansa. Nuortuneena riensi vanhus jälkeen pojan, pojanpojan. Sanomista oli myöskin hänen pyssyllänsä lähempänä vihollisen laumaa. Mitä — joko uupui poikain voima? Vaiko tapas surman isku? Eipä heidän tapa suoja etsiskellä alahalta rynnistyksen aikaan. Saapui luokse vanhus, taipui maahan. Tunsi pojan, tunsi lapsenlapsen: siinä rinnan lepäsivät, niinkuin äsken rinnan oli taistelleet he. Sama luoti oli lävistänyt heidän sydämensä, sekoittaen heidän hurmehensa kuolemassa. Seisoi vainajainsa luona vaari, vartijana taiston loppuun asti, seisoi jäykkänä ja liikkumatta, mutta taipuin Herran tahdon alle.

Kotihin vei vainajansa vanhus, kätki kirkkomaahan kalleimpansa, kätki poikansa ja pojanpojan vainioiden keskeen, missä oli polvi polven jälkeen työtä tehnyt, uupunut ja kuoloon nukahtanut. Kätki multa kalleimpansa vanhus, mut ei epätoivo sydämessä, kätki niinkuin kylvömiesi kätkee vakoon siemenensä, satoon luottain, oraasehen maasta itäväiseen:

Nukkui isiensä uskoon poika. Myöskin Anssin sydämessä oli salaa vaikuttanut Herran henki. Nuorna kuollut — onnellisna kuollut. Talless' oli poika, pojanpoika, lepäsivät maassa vapahassa, peitettyinä Suomen pyhään multa odottamaan nousemuksen päivää, koska Herra pasuunalla kutsuu tuomiolle kaikki kuolevaiset, koska kootaan Herran sotajoukko kotiin, ikuisehen kunniaan.

Palas verkkaan kirkkomaalta vanhus, palas vakavana sydämessä, mut ei murtuneena mieleltänsä. Otti Anssin asean, jonka oli muistona hän tuonut kotiin myötä, antoi pienen Aaron käteen, alkoi opetella poikaa pyssynpitoon, sukukunnan viimeisintä vesaa, mielessänsä aprikoiden, että sanoa ei saisi, jotta koskaan puuttui Suomenmaasta miestä, milloin kutsui isänmaa ja kotikontu, usko isien ja omatunto sotaan pirua ja ryssää vastaan.

Toukokuussa 1918.

SYDÄN JA KUOLEMA

1919.

PANIN KAIPAUS

Vanhaks tullut ei Pan, oli vanhaksi maailma tullut,
vanhaks vuosiltaan, vanhoiksi myös jumalat.
Ei enää etsinyt rakkaus Zeun maan impien puoleen,
neitsyytt' ei uhannut Ledan ja Antiopen.
Kulkenut Eros ei kuten ennen Hesperon alla,
valmiina viinessään nuolensa vaaralliset.
Nukkui uupunut Bacchus vanhain nymfien keskeen,
ammoin jo maljassaan myrtyivät rypäleet.
Välkkynyt lahden poukamass' ei nereidien rinnat
keskellä laineiden päivässä hohtelevain.
Pulppusi löytämätönnä jo Helikon kirpehin lähde,
peittyi viidakkoon, peittyi ja unhohon jäi.
Harvoin kuultiin, ett' olis soinnut paimenen laulu
lemmen kaihoa täys, tuskaa ja onnea täys,
kutsuen kaukaista armasta rakkauden kevätjuhlaan,
nurmikon vehmauteen, tammien siimeksehen.
Itkivät laakerit illassa seppelen arvoista päätä,
menneitä muistellen, kaihoten sankariaan,
vuottivat ruusut turhaan neitosen liljaista kättä.
Rakkaus vanhetessaan vanhensi kauneuden.

Niin jäi yksin Pan, sydän hehkuva, kylmähän yksin,
syksyhyn maailman, syksyhyn myös jumalain.
Tuntenut ei salomaitaan Pan, ei pilviä taivaan,
merten kuohuja ei, kallion kaikuja ei,
tuntenut ei kodiksensa hän korven varjoista viitaa,
tuntenut vuoteekseen rotkojen sammalta ei,
ei oman lintunsa, ei satakielen tuntenut ääntä,
tuoksuja oudoksui tuttujen yrttienkin.
Lemmetön, lauluton yö oli, raukea, riemuton päivä,
kenkään nauranut ei, kenkään itkenyt ei.
Niin jäi yksin Pan, iki-nuoruus vanhojen keskeen,
jäi kevät rinnassaan keskelle aution maan.
Miss' oli kauneus, miss' ilon kuulto ja lämpö ja hurma?
Kylmyys vastasi vain, tyhjyys vastasi vain.
Tarttui huiluhun Pan ja sen painoi huulia vastaan,
hyrskysi rinnastaan kaipaus sammumaton,
soi yli kuolleen maan, yli veen, yli tyhjien viitain,
pohjasta rotkojen yön nous yli vuorienkin,
soi yli merten myrskyävään, soi rannasta rantaan,
ilmojen äärihin soi, korkeuden sinehen,
soi yli kuolleen kauneuden ja sen kutsui ja kutsui
uutehen Arkadiaan, uutehen taas elämään.
Ihme! jo kaukaa kuin arastellen, vastasi Ekho.
Viidassa taas jotakin liikahti. Nymfikö tuo?
Niinkuin itkua kuului vuoroin, naurua vuoroin.
Tunsi jo metsänsä Pan, tunsi jo lähtehen Pan!
Ilmassa soi suhahdus — kuka päivän nuolia ampui?
Tunsi jo auringon, tunsi jo pilvensä Pan!
Taipui lehdet — ken tuli juosten? Daphne ja Phoibos!
Soittonsa hurmassa Pan tunsi jo Arkadian!
Syksyhyn maailman jäi Pan, sydän hehkuva, yksin
jälkehen jäi jumalain, jälkehen kauneuden.
Vanhaks tullut ei Pan, kun vanheni maa ja Olympo.
Kaipauksestaan loi Arkadiansa hän, Pan.

KRONOKSEN VALITUS

Kaikkeus-äitini, Maa, sinun maidossas myrkkyä join jo,
Gaia, sun rinnoillas kuoleman myrkkyä join.
Tahdon mulle sa soit sekä korkean luomisen kaihon,
luomisen voimaa et, luomisen onnea et.
Valmiin, kylmän maailman kodiksein sinä annoit,
kallion kehdokein — jättänyt et mitäkään
mulle sa oo savestas, jost' yksin maailmat luodaan.
Voimaton on sydämein, voimaton kourani myös.
Ei minun tahdostain idä siemen, ei oras nouse,
ei kevät kukkiva saa, ei meret kuohuen käy,
ei syty rakkauteen sydän lempeni voimasta koskaan.
Keskellä luotujen on vangittu voimani mun.
Kurjan orjan synnytit, Gaia, sa kallion kylkeen,
orjuuteen imetit, äiti, sa poikasi sun.
Miks soit tahdon mulle, kun voimaa et sinä suonut,
miks unet luomisen soit, luomisen onnea et,
miks soitkaan elämän, kun et, äiti, sa korkeinta suonut?
Turhuus turhuutten on elonlahjasi sun
sille, ken tuntenut kerrankin on luomisen kaihon.
Tyhjyys on enemmän kuin näky luomasi on,
on enemmän lepo kuolon kuin elon riemujen turhuus.
Kaikkeus-äitini Maa, miks minut synnytitkään!

En kointähteä vuota, kun yö minun ylläni tummuu,
kastetta illan en, helle kun polttava käy,
yötä ma vuotan vain, jost' ei koskaan aamua nouse,
yötä, jost' ei ikinään syttyä voi elämää,
yötä, joss' yksin tyhjiys laulaa äärestä ääreen,
kärsimys koskaan ei, toivojen houkutus ei.
Sillä mun rintani, jolt' olet kieltänyt luomisen onnen,
jolle sa kitsastain vain unet antanut oot,
ei sinuhun ole leppyvä koskaan, armoton äiti,
ei sinun maailmaas, ei sinun riemuihis.
En kuin laps sua kohti ma kiittäen kurkosta kättäin,
ei mua lahjoa voi kaikk' elon antimes sun,
sillä ma myrkkyä join sinun maidossas, Kaikkeus-äiti,
Gaia, sun rinnoillas kuoleman myrkkyä join.

POPPELIT

Poppelit, illassa itkekää!
Ilmojen rannat hämärtää,
tummuu kehrä auringon:
Phaethon, veljenne, kuollut on!
Poppelit, illassa itkekää!

Syleili tulisydän kerta, syleili taivasta, maata ja merta, mittasi auringonvaunuillaan ikuisuutta ja aikaa maan, keskellä aavojen ylhäisten kuunteli kulkua tähtien. Phaethon, Phaethon kuollut on, kuollut poika auringon, sammunut sydän tulisin, kylmiin, kylmiin aaltoihin!

Ken nyt ajaa taivaan teitä?
Maailma yöksi hämärtää.
Kyyneleitä, kyyneleitä,
poppelit, illassa itkekää!

AKILLES

Pois luotain parvet ystäväin, pois, kauas kupeiltani, kun kohotan ma kilpeäin, kun tartun kalpahani! Akilles taiston haastantaan ei kulje käsityksin, hän yksin kohtaa vaarojaan ja kohtaa voiton yksin.

Pois kädet armaat kaulastain, kun sydämeni palaa! Nyt lyödä juonet jumalain mun sydämeni halaa. Nyt koko Troija tulla saa ja jumal-mahdit kateet. Mun kilvestäni kimpoaa pois säilät, nuolisateet.

Ja vaikka tanterelle jään, kun täytyy arpa elon, mun sydämeeni, sisimpään ei lyöty haavaa pelon. Ma uhmaan yötä Orkuksen ja kateen silmän taikaa, ma lemmin Moiraa mainehen ja kuolon yhtäaikaa!

THEBALAISTEN TAISTOLAULU

Emme me taistele vaimojen vuoksi — vaimomme kulkevat vierailta teillä. Emme me taistele lastemme vuoksi — oudot on uskot ja aattehet heillä. — Emme me kodin vuoks vuodata verta

sammale peittää sen rauniot kerta. Emme me kultaa ja saalista halaa — aika sen ruosteen kuonalla valaa. Maineен tähden, laakerin vuoksi kuumana veremme hiekkahan juoksi. Eespäin miehet kuoleman teitä: kateiset vuossadat katsovat meitä!

LYNKEUS

Sun pettää pilven punerrus ja kevään kukkatarhat ja aallon kuulto, kimallus ja haavehet ja harhat.

On pinnan kiilto hetken vaan,
mut totuus iäst' ikään.
Luo katsees kiveen harmajaan,
ei siinä muutu mikään!

Pois ota silmäs verkalleen, pois käännä maailmasta! Ken näkee kiven sydämeen, hän näkee toden vasta.

HAUTASEPPEL

Kaatuneitten haudalle

Vainajat, sankarivainaat, te kansan kallihit lunnaat
mullassa armahan maan, mullassa syntymämaan,
kuolleiks teitä en kutsua voi. Ei kuoleman kasvot
oo kuni teidän on, kuoleman henkäys ei
oo kuni henkäys tuo, joka teidän luotanne saapuu,
kunnia-kummuilta maan, kummuilta sankarien.
Kuolleiks teitä en kutsua voi, oi vainajat, veljet,
hiljaiset asujat, peitetyt helmahan maan.
Ah, eläviks yli muiden, vainajat, teitä ma kutsun,
en välillämmä ma nää kuilua kuoleman yön,
nään teon suuren vain, joka päitänne kalpeita kruunaa
valkeuteen elämän, kirkkauteen elämän.
Varjoja oomme me vain, tosi on vain siellä miss' ootte,
kaukana meistä ja, ah, niin liki, niin liki myös.
Meidän on orjuus, maailman orjuus, maailman valhe,
siellä miss' ootte te vain valkeus on, vapaus.
Voittaja ainut se on, joka kerran maailman voitti.
Teidän on syntymämaa, voittajat ootte te vain.

MELPOMENE

En sinun laakeris vuoks, Runotar, sinä valkea vieras,
vuosia nuoruutein sulle ma luovuttanut
en ilonkyyneles armaan vuoks, sinä riemujen tuoja,
riemuja maailman turhiksi tuntenut vain.
Siks sua etsinyt oon, Runotar, ja sun jälkiäs seuraan,
kuuntelen kutsuas sun kaikista äänistä maan,
että mun rintani kautt' olet antanut maailman soida,
tusken tuskan ja myös riemujen kaikkeuden,

että mun kaipuuksein olet antanut luotujen kaipuun,
niin että yhtä ma oon kaiken kanssa mi on
koskaan kärsinyt, toivonut, sortunut auringon alla.
Riemuni antanut oot, tuskani antanut oot.
Yöhösi hiljaiseen minut varhain veit jo ja näytit
lapselle sormellas keskellä tähtisen yön
ihmiskohtalon julmat ja korkeat, ankarat tähdet.
Kuiluihin sydämen myös minun katsoa soit,
tuntea tuskassa riemun ja riemussa kalvavan tuskan,
tuntea tyhjyyden nielevän ain' elämää.
En sinun laakeris vuoks, vaan ankaran oppisi vuoksi
luottaen seurannut kutsuas oon, Runotar.

THEOGNIS KYRNOKSELLE

Kaunis, Kyrnos, sa oot, kun leikistä voittaen saavut,
poikien ylpeys oot, oot uni neitojen yön.
Toisten eellä kun sun kiharainen hulmuvi pääsi
niin veri läikähtää suonissa ukkojenkin.
Ei sotaratsullakaan ole paisuvan rintasi voimaa,
jalkasi kimmontaa vuorien kaurihill' ei.
Ei keveämmin liitele ilmassa iskevä haukka
kuin sinä kiitäissäs voittojen seppeliä päin.
Ei sinun nuoruuttas ole tahrannut teko halpa,
silmies loistoa ei hekkuma himmentänyt.
On kevätuoksua henkäykses sekä laulua äänes,
pettää mettisenkin huultesi kukkasat voi.
Oot ilo vanhuutein, oi Kyrnos, lohdutus murheen,
aikana maanpaonkin oot koti henkeni mun,
keskellä vieraan maan olet mulle sa Megara, Hellas,
keskellä helleenein vertahinen jumalain.
Kaunis, Kyrnos, sa oot elämässä ja kuolossa kaunis,
puolesta kunnian kun kerran sa kaatuva oot.

Siks minä laulan, Kyrnos, sun mainettas miehille Hellaan,
kannan sen kauemmas kuin meri Aigeian
kantanut aalloillaan on kaupin ja sankarin purtta,
vuorilta Boiotian kauaksi Kaukason taa,
kannan Korinthosta Kyproon ja viljavan Lydian rantaan,
mist' ohi Parthien maan kulkevat Indian tiet.
Vien nimes kaukaisten, tulevaisten polvien keskeen,
keskeen barbarien, maihin miss' ei ikinään
kauneus hurmallaan ole nostanut miehistä rintaa,
maihin, miss' Eroksen mahtia tunneta ei.
Niin käsivarsillaan sinut, Kyrnos, mun lauluni kantaa,
vie ikiaikoihin, merten ja vuorien taa,
niin että myöhäiset kansat sen kuulevat kummalla, että
kerran kenttiä maan Kauneus astunut on.

RUNOKIRJE RAKASTUNEELLE GALLUKSELLE

Oi varo itseäs, Gallus, ylpeä vallaton poika!
Nymfien lehtoa päin yöllä sun kulkevan näin.
Ennenkuin sinä arvaatkaan, sinä vankina huokaat,
kahleet ruusuiset on sinun rantehissas,

on lujemmat kuin jos olis Zeus sinut kytkenyt raudoin
Kaukason kalliohon. Onneton, riisuos pois
miehen-toogas ja orjaltas sinä viittasi lainaa!
Askeles on mitatut, aivoituksesi myös.
Julmat, ankarat kahleet on käsi solmiva pieni,
päivin kaipauksen, hekkuman kahlehet öin.
Jättävä ystäväseuran oot, salit reettorin myöskin,
vaihtava viisauden hullujen oppihin oot.
On puhetaitosi vain: »sinä armahin», »kaunehin», »kallein»,
kaikuva ei ikinään Forumill' äänesi sun
eikä sun miekkaas mainita taistossa Partheja vastaan.
Polviin nousevihin et nimes mainetta vie.
Mit' ei orjasi tee, sen teet sinä, orjista kurjin:
suutelet kahleitas, onneton, onneton mies!
Noudata ystäväs kutsua siis ja tän' iltana tullos,
tullos Tusculumiin miesten sa seurahan taas.
Täällä on Sixtus ja Priscus ja viisas ja kielevä Calvus,
jonka sa huulilta juot viisautta runsahammin
kuin olet äidinrinnoilta koskaan maitoa juonut.
Ystäväs parhaimmat luonani löytävä oot.
Niin tule luokseni, Gallus, ja välttäös ruusuiset kahleet
keskellä ystävien tarttuos maljahas taas,
niin me sun kanssasi aamun kiurun laulaissa juomme
kunniaks nuoruutes kultahisen, vapahan!

OODI ALBIUKSELLE, RUNOILIJALLE

Albius, ystävä, huonot on runon vuodet.
Marsin töyhtöä vain suku nuorien seuraa,
kuuntele ei mitä muusat uskovat meille,
kunniass' ei ole laulaja, ei isä laulun,
Phoibos Apollo.

Laihoja Cereksen sota tunnoton tallaa,
aurat ruostua saa sekä ruostua lyyrat.
Keihäsniekkujen aika on vain sekä ahnahan kaupin.
Narrien kuoroon Forumin täydeltä vastaa
joukkojen kuoro.

Poissa ne on ajat, Albius, poissa ne vuodet,
jolloin laulaja viel' oli mahtaja maassa,
jolloin tyttöset heittivät kukkia tielles,
kun nimi Delias viel' oli nuorille niinkuin
kuiskaus lemmen.

Toisten toogia maineen purppura kiertää,
toisten otsia kansan suosio kruunaa,
Delias toista jo lempii, Kloeni toista.
Yksin jäimme me, Albius, joukkojen keskeen
lyyramme kanssa.

Näin minä mietin, Albius, kun tuli illoin
sammuu köyhässä liedessäin, ma kun kuulen
ulkoa vain torikansan »leipä ja sirkus!»,
kun yli kynnykseksi ei pitkihin päiviin
ystävä astu.

Näin minä mietin, mutta ma lyyrani tempaan:
ei ole, Albius, koskaan laulaja yksin,
ei runontaitaja koskaan mahtia vailla.
Voimasta Muusain käy yli joukkojen päiden

laulajan lento.

Laulajan arvoist' ei ole moittia aikaa,
ei ole silmätä ylpeän preettorin toogaan,
ei kademielin katsoa saiturin säkkiin.
Laulajan aikaa ja laulajan mahtia mittaa
vuossadat yksin.

Ei Runotart' ole kiehtonut purppura koskaan,
marmori Paroksen tahi Indian helmet.
Ah, paremmin vain harvan viittamme alta
Muusat, ain' ikinuoret, tuntevat varmaan
rintamme hehkun.

Albius, ystävä, kun siis laulusi kuulen,
riemuiten myös tartun ma lyyrani kieliiin:
nuoria oomme me vielä, sen tietköhöt nuoret,
tietköhöt, että on rintamme hehkuja täynnä,
lauluja täynnä!

Laulamme taasen kyntäjän auransa kurkeen,
laulamme taasen poikasen tyttönsä viereen,
laulamme terveiksi sairaat ja nuoriksi vanhat!
Itsemme laulamme, Albius, luo jumalitten
kuolematonten!

KLYTHIA

Oi, Klythia, missä sa viivytkin?
Jo lähteessä varjo on kypressin.

Vai pelkäätkö hohtoa kuutamon?
Oi Klythia, tullut jo hetki on!

Tulin liitäen, tulin lentäen,
jätin Panin ma paimeneks vuohien.

Voi herrani kuoliaaks lyödä mun,
mut silloin kuolen ma tähtes sun.

Oi Klythia, kussa sun jalkas käy?
Yhä vielä ei huntusi hulmua näy!

Oi Klythia, kautta Herkuleen,
minä vielä sankaritöitä teen:

härän suistan satasarvi-pään,
Manan koiran kuljetan elämään.

Oi Klythia, en ole orja vain,
sadan miehen voiman sun sylissä sain.

Oi Klythia, vielä ei huntuas näy,
ohi lähteen jo kypressin varjo käy.

Mut ma vannon: on kuoleman oma se mies,
tänä yönä jos toisen luo käy ties!

KOSTAJA

Kun synkkä Orkus mun jo niellyt on ja yhä elät iloissa sa maan, öin varjona sun luokses, uskoton, ma vielä kostajana saan.

Ja kesken lemmeöiden liekkuman
sa tunteva oot kauhut kuolon yön,
ja kesken Caeliuksen suudelman
on sulta jähmettyvä syön.

Oi, uskoton, oi ainut armahain,
ei mulle kosto kuolon rauhaa suo,
ei sammuta sen tulta rinnastain
ei Orkus eikä Lethen vuo.

Kun kylmä kuolo mun jo niellyt on sa elä yhä hekkumassa maan, mut kavahda, sun luokses, onneton, ma vielä vainajana saan!

ATEENAN PORVARIT

— Ktemon, Ktesias, hei, hyvät miehet, porvarit, tulkaa, kaikki te, joille on kallis Ateenan ja nuorison parhain! Alkibiadeen koiran häntää ootteko nähneet? Ei ole lainkaan tuo kuni toisten koirien hännät, julmast' on siveyttä ja säädyllisyyttä se vastaan, kaiken pilkaks lyö, mikä arvokast' on isänmaassa. Silmiä loukkaa tuo joka kunnan miehen ja naisen! Valtioss' ei vapahass' ole tarvis kärsiä moista koiran häntää, säädyllisyyden ja kunnian uhmaa! On isänmaaton se mies, joka noin kerä koiransa hännän, unhoittain, mihin velvoittaa tavat es'isiemme. Sappeni kiehuu, Herkules vieköön, kun minä nään vain Alkibiadeen, tuon epäkelvon, vintiö-koiran juoksevan nurkillain tai kulkevan herransa jälkeen! Nuorison villitseepi se mies sekä vie jumaluskon, kaiken vie lokahan, jok' on ollut kallista meille, kaiken, jok' oli kansamme turvana Xerxestä vastaan. Porvarit, pois isänmaasta se mies, pois Alkibiades! — Lausui suutari Keifas ja vimmallalla lestinsä heitti Alkibiadeen koiran jälkehen. Porvarit myönsi. ett' oli suutari Keifaalla oikea mieli ja kieli, ett' oli Alkibiadeen koiralla säädytön häntä, ett' oli vaarassa maa sekä vaarassa nuorison parhain. Alkibiades myös sanat kuuli suutari Keifaan, koiransa luokseen kutsui ja nauraen purtehen astui, silkkiset purjeet nosti ja lasketti Arkipelagiin, ystävän luo, tyrannin, joka hallitsi Aasian mailla.

YSTÄVÄT

— Maecenas, olet mulle sa muusain jälkehen rakkain! Oot runon tuomari ollut, et elon pienien harhain, et ole koskaan tuominnut Filippoitani liioin, et kysynyt nimen loistoa silloin, et sukujuurta, kun valittus sinä, ylpeä, kerran pöytähäs kutsuit. Runsas kuin kätes ollut on, on rintasi ollut. Tunnen sun hymyssäs Epikuroksen sekä Stoa, viisauden, joka koskaan ei ole jättänyt miestä, kun ilo jättänyt on, rakastettu ja ystävät kaikki. Ei hymys pettänyt silloin, kun sua vaimosi petti Caesarin, ystäväs, kanssa ja kun yli Forumin kulkein kuulla sa sait ivanaurun ja raa'an, ilkkuvan pilkan. Ei hymys pettänyt, kun tuli sairaus, kun tuli vanhuus, kun ilot kerkeän nuoruuden oli muistoa yksin, kun Manan mailta jo lankesi tiellesi kuoleman varjo. Oot samanlaisna sa ottanut vastaan onnen ja murheen, en sinun silmissäs ole nähnyt pelkoa koskaan, kuullut en huuliltas minä milloinkaan valitusta. Oot elonkypsänä Maecenas myös kuolohon kypsä. Et ole joukkojen, et ole Caesarin suosion orja, et ole koskaan vaihtanut viisauttas puhetaitoon, harvat on sanas ollehet aina ja painavat aina. Maecenas, jo on tukkasi harmaa, silmäs heikot, mutta sun mieles on, kuin viisautes, ikinuori. Kharon kun sinut kerran vie, sinun kanssasi lähden. Orkuksessakin lohtuna on Epikuros ja Stoa, on hymys hiljainen, joka niin lumos ystävän mielen. Tyhjää vain hymys rinnalla on minun oodini olleet. Muusain seppelen siks tänä iltana luovutan sulle. — Näin puhui Flaccus ja nauraen painoi ystävän päähän orvokkiseppelen, jonk' oli Tiburin metsistä tuonut, nousi ja maljansa nosti ja Sapphon tahtihin lausui lennolla ystävän kunniaks raikkaan kaikuvan oodin. Lankesi verkkaan yö yli Esquilien, yli Rooman, suurina syytyi tähtien soihtut, mut yhä istui ystävät koitossa aamun

ja muistojen maljoja vaihtoi.

SYDÄN JA KUOLEMA

Tapas kerran Kuolema matkallaan,
tapas Sydämen täydessä kukassaan.

Ei viikatetta hän nostanut,
oli rakkaus Kuoleman vanginnut.

— Tule luokseni, laps', ole armahain!
Maan pääll' ei lemmessä vertaistain.

— En tule, en tule, mun toinen jo vei,
minun lempeni sinulle kuulu ei.

Sen toisen Kuoleman viikate löi,
sillä Sydäntä Kuolema ikävöi.

Taas Kuolema retkellä maailman
näki Sydämen yhäti kukkivan.

— Minun rakkaus, lapsi, sun luoksesi toi.
Viel' etkö sa, laps, mua lempiä voi?

— En voi, en voi, oma toisen jo oon,
vie toinen mun untensa kartanoon.

Sen toisen lemmen Kuolema vei,
sillä Kuoleman rakkaus väsynyt ei.

Niin vihdoin Kuolema retkellään
tapas Sydämen myöhässä syksyssään.

— Sua kolmatta kertaa jo luokseni hain.
Nyt lähdethän, lapsi, mun seurassain?

— En lähde, mull' on oma kärsimyksein,
minä Murheen morsiuskruunun jo tein.

Ja Kuolema jatkoi kulkuaan,
maan päältä etsien armastaan.

Mut ajasta aikaan ikuiseen
ei saanut hän Sydäntä omakseen.

SYDÄN

— Miss' olet sa ollut, sydämein?
Et ollut luonani yötä.

— Minä kuutamossa matkan tein
kevätuulen tuoksuvan myötä.

— Oi kerro, kuss' olet ollutkaan
ja kunne sun tuuli kantoi?

— Se vei minut ylitse kukkivan maan,
se minulle siivet antoi.

— Sano, minne sa matkasit, sydämein,
kevätyössä tuulien tiellä?

— Taa armaan oven ma matkan tein
ja itkin aamuhun siellä.

MINÄ LAULAN SUN ILTASI TÄHTIHIN

Minä laulan sun iltasi tähtihin ja sun yöhösi kuutamoina, minä laulan sun aamuhun, armahin,
kevätkiuruja, purppuroita.

Minä laulan sun kätees kukkasen,
kun silmäsi surusta kastuu,
teen ruusutarhaksi tienoon sen,
missä jalkas pieni astuu.

Minä laulan loitolle maailman, minä vien sinut kotihis uuteen: minä laulan sun sielusi
valkean yli aikojen ikuisuuteen.

ONNI

— Ken olet sa, outo ja hiljainen,
joka istut mun yössäni valvoen?

— Olen Elämän Onni ma nimeltäin.
Tulen kerran ma luokse jokaisen näin.

— Olen usein ma unessa nähnyt sun.
Miten löysit sa korvesta tupani mun?

— Tulin Murheen polkuja seuraten —
ne päättyivät ovesi etehen.

— Oi Onni, mun rintani kodikses tee!
Sinun vierelläs yöni valkenee.

— Oi Lapsi, ma kotia tunne en.
Olen omasi muistaen, toivoen.

KIURU

Oi kiuru, kiuru, mun kodiksein, sinä laulat maailman aavan, sinä laulat lepoon mun sydämein
ja umpeen rintani haavan! Minä kosketan maata käsilläin — veret kaipuun sielläkin kulkee.
Haen taivaan valoa silmilläin — se mun sinensä syliin sulkee.

Oi kiuru, niin olet vihreän maan ja sinisen taivaan tuonut ja sun kehoitukses kuullessaan on
mun rintani kahleensa luonut. Sinä annat äänen mun riemullein ja sanat mun sieluni vaivaan,
oi kiuru, kiuru, mun kodiksein sinä annat maan ja taivaan!

ELEGIA VARJOLLENI

Paljon, oi varjoni, on isännältä riistänyt aika,
viekkaasti rosvonnut on ohi kiitäessään,
ottanut on lelut parhaimmat, on hyrrän ja pallon,
venheeni kaarnaiset, lentävät leijanikin,
annahan ensimmäisen, ken ensi suudelman salli,
ensimmäisnä ken sai poskeni hehkumahan,
ottanut on ens ystävän myös, ens uskotun, jonka
kanss' oli yhteiset läksyt ja haavehet myös.
Ah, vähemmän omistan minä nyt kuin aikana, jolloin
kilvan mun rinnallain kenttiä karkaelit
taikka kun vierelläin sinä kuutamon välkkeessä vuotit
lapsuuden lemmittyäin, nuoruuden morsiantain
tai ens kertoja kun runontyössä sa kanssani valvoit,
valvoit, uskollinen, ääressä lamppuni mun,
kunnes ikkunan kautta jo katsoi nouseva aamu,
tähtiä sammuttaen taivaalla talvisen yön.
Ken nyt uskoiskaan, ett' oon minä rikkahamp' ollut
— viel ajan muistatko tuon? —, rikkaampi Kroisostakin,
kerran, kun punas aamu mun unteni pursia vielä,
loi vanan kultaisen, helmiä hohtelevan,
kulkea unteni haaksien kauas maailman ääriin
aarteita etsimähän, kauaksi taa ulappain.
Sammunut aamu jo on ja jo illan tähteä vuotan,
purteni ei palanneet, kaikk' unen aartehet jäi.
Miss' on nyt kulta ja elfenluu minun linnaani varten,
miss' unen täyttymys on, miss' elon täyttymys on?

Varjoni, varjoni, köyhäks on kovin herrasi tullut,
vuosilta ainoastaan tyhjiltä rikkahammaks.
Etsi jo joutuin itselles toinen ja suurempi herra,
vaihettaa isäntää aika jo oisikin sun,
ettet syyttää vois mua kerran, ett' eloniltas
kurjana palvella sait tyhjän sa varjona vain!

KYLMÄ TÄHTI

Elämäni kylmä tähti, kiitokseni kannan sulle. Aurinko ja lämpö lähti, mutta valos riittää mulle. Valaiset mun hankitieni, tähti kirkas, tähti pieni. Epätoivon korpehen syvään viet mun, tähtönen. Mutta mulle voimas lainaa, tahdon läpi korven painaa, päästä valoon, tietohon, missä kaikki yhtä on, lämpö, kylmyys, riemu, suru, löytää totuudesta murun, alla tuskan puristuksen nähdä kaiken sovituksen. Kylmä tähti yllä tieni, tähti kirkas, tähti pieni, ohjaa aina askeltani! Sulle kuulun kuollessani!

VERENPUNAINEN PENSAS

Jo vuotaa maahan suven tumma veri,
se valuu, valuu, lakkaamatta, hiljaa.
Sen voiman kerran uusi kevät peri,
sen veri ruokkii uuden suven viljaa.

Niin auetkaa, niin vuotakaa, te haavat!
Sun onnes olkoon yksin tuskas kantaa.

Sun voimastasi toiset voiman saavat,
mut sinun täytyy ensin veres antaa.

SISARSIELU

Mun edessäni epätoivon nielu, mun otsallani kaikki kukat maan: oi lienetkö sa jossain, sisarsielu, jok' ymmärtäisit minut kokonaan?

Jos ikihyvyys eläviä johtais, jos Rakkaus ois luotuun kohtalo, mun silmäni sun armaan silmäs kohtais. Mut kun sa synnyt, olen kuollut jo.

YKSINÄISYYS

Oi Yksinäisyys, sinun nimes muinen kuin lemmityn mun kukki huulillani, kuin uneksiva aamu toukokuinen sa viivyit hurmaa huokuin rinnallani.

Ja unten, odotusten maljan täyden
sa mulle kannoit keväimeni aikaan.
Mun vuoteni, jo iltaa kohti käyden,
kuin toisenlaiseks muuttumaan sun saikaan!

En löydä kevätöistä katsettasi, en löydä enää unelmaisi taikaa. Nyt istuu huuhkaja sun olallasi ja tietää syksyä ja surun aikaa.

SONETTI TULEVAISUUDEN RUNOILIJOILLE

(Sully-Prudhomme'in mukaan)

Oi runoilijat ajan tulevan, te meitä haudoissamme muistakaatte. Te soihdun kauemmaksi viedä saatte ja laulun löydätte te suuremman.

Niin kerran ihmiskunnan Kaanaahan vuossatain korvesta te kulkekaatte, te voittajat, myös sinne kantakaatte, mit' uneksimme yömmе aikahan.

Kun vihan henki kantoi valtikkaa ja sodan hurmehesta kastui maa, me rinnan rakkaudesta laulun teimme.

Te viette laulun valoon ikuiseen.
Me laulamme sen mykkään pimeyteen
ja mukanamme hautaamme sen veimme.

KÄDET

Te kädet armaat, aikaan keväimeni te teitte lemmikeistä sepeleen. Kuin nopeasti kevään unet meni ja syksyn vakavuus sai sydämeen!

Te kädet armaat, saapui surut, huolet
ja elon päivän helle polttavin.
Mun kuormastani kannoitte te puolet,
pois polton veitte sormin viilehin.

Te kädet armaat, teidän tukeanne
sain kokea ma kesken myrskyjen.
Te kunne osoititte sormellanne
näin tuikkivan ma tähden kaukaisen.

Te kädet armaat, mykät vaalijani, mua talven pimeään te seuratkaa. Te kädet armaat,
kerran kuoltuani mun silmäni te uneen sulkekaa!

SOIHDUNKANTAJAT

Sa soihtu, kauas kaaokseen sun viemme päällä päämme. Päin astumme me pimeyteen ja
tyhjyyden me näämme. Mut vanan jätät välkkyvän, miss', soihtu, auot yötä. Hän näkee meitä
enemmän, ken seuraa meidän myötä.

Hän näkee valon edessään, mit' emme koskaan nää me, tien löytää yönsä hämärään, me
tietä vaille jäämme. Mut soihtuamme kantaen ei uuvu askeleemme. Vuossatain kautta
kansojen me valonpiirin teemme.

Sa, soihtu, yössä loistaos, sa säen jumaluuden, tiet tulevaisten johtaos ain' uskoon ajan
uuden, sa jumalsilmän välähdys, sa ikuisuuden laina! On elomme vain henkäys, sa, soihtu,
loistat aina.

Pois kuihtuu kädet kantajain, et sammu soihtu pyhä, vaan haudoillamme loimahtain sun
liekkis loistaa yhä. Mit' annat, muille antanet, et meille yömme teillä: on toivottomat sydämet
ja kädet vahvat meillä.

KUOLLEET

Veljet, sisaret maailmalla, kantajat epätoivon ja surun, kysyjät kylmien tähtien alla, etsitte
mullasta totuuden murun,

elävät, yössä vaellatte, sokkoina lyötte te toisianne, kyynelin kätenne kostutatte, verellä
askelet astumanne.

Etsivät lapset elämän teillä,
kaukana meistä ja lähellä meitä,
taisto on teillä ja lepo on meillä.
Hiljaisuudessa vuotamme teitä.

Etäällä teistä totuus kulkee,
näkyä näätte vain kangastavaa.
Kuolema silmät sokeat sulkee,
kuolema silmät näkevät avaa.

Kuolleet katsovat jumaluuteen —
tomumme nukkuu ainoastaan.
Ikuisuudesta ikuisuuteen
totuus on tullut meitä vastaan.

Kuolleet silmät valvovat aina,
näkevät Hyvyyden valkean valon.
Ei niitä tomun raukeus paina,

petä ei loimotus maailman palon.

Poissa on sokea tahto ja kaipuu,
sydämen levoton ikävä poissa.
Huuilta hämärä kysyntä haipuu
totuuden ikuisten aamujen koissa.

Veljet, sisaret maailmalla,
kaukana meistä ja lähellä meitä,
kulkijat kylmien tähtien alla,
hiljaisuudessa vuotamme teitä.

Laulamme elävät kuoleman rauhaan, sokeat veljemme valoon uuteen, etsivät sydämet
lepoon lauhaan, kotihin, kotihin, jumaluuteen!

LOTHOS

Oi Lothos, unhon antaja, sa neitsyt Nirvanan, sa hiljaisuuden lupaus oot kesken pauhinan, sa
pyhän virran kasvatti, sa kaiho maailmain, sua halaan huulin janoisin, sua yksin uskon vain.

Ma kesken Karman taistelun ja epätoivon työn
ja kesken päivän heltehen ja kärsimyksen yön
sun tuoksus olen tuntenut, sun tuoksus kaukaisen
kun illan kasteen-viileän, kuin illan ikuisen.

Maan surut mua väsyttää, sen riemut riuduttaa,
sen valo viiltää silmiäin, sen yö mua kammottaa.
Mun sieluni niin uupunut on vaelluksiin maan.
Sun kalkistasi, ainoinen, vain lohdutuksen saan.

Mua painaa muistot eilisen ja toivot huomeneen.
Maan pääll' on muisto ikuinen ja toivo ikuinen.
Oi Lothos, väsyin muistamaan ja väsyin toivomaan,
oi, unohduksen autuuden juon huuililtasi vaan!

Vuossata vaihtuu toisehen, vuostuhat toisehen,
ah, elämä on loputon, sen kulku ikuinen.
Oi pelasta mun sieluni sun syliis hiljaiseen,
pois jumaluuteen, Nirvanaan, pois uneen, unheeseen!

KUOLEMAN VIRRALLA

Näin unen yöllä: jo kaukana Kharonin purressa seisoin,
katselin päin elämän rantaa ma loittonevaa.
Laskevan illan loimossa näin minä maailman vielä,
mutta mun rinnassain kaipaus syttynyt ei
enkä ma toivonut ett' olis kääntynyt kuoleman pursi,
jäänyt ei sydämeihin riemuihin elämän.
Yhtään en mukana minä muistoa kallista vienyt.
Niinkuin saavuinkin, köyhänä lähdin ma myös.
Tyhjyyden opin vain minä tuntemahan elämässä,
kuoleman kouluksi näin maailman ainoastaan.
Kaipuuton ma kuoleman purressa seurasin, kuinka
maailma verkalleen sammui usvihin pois.
Kuin vapaus minun sieluni täytti: jo käyty on koulu,
sieluni, tarvis ei oppia sun enemppää!
Katseen käänsin ja näin minä kuoleman kalliorannat

helmassa hiljaisen yön nousevan tähtiä päin.
Syttyi sielussain kuni kaukahinen kotimuisto:
keskellä maailman, kuinka sun unhoitin,
oi koti hiljainen, mykän sieluni syntymäseutu?
Koskaan maailmaan kuinka ma eksynyt oon!
Niin yli kuoleman virran vei minut Kharonin venhe,
ääneti verkalleen vei kotirantahan mun.

EPITAAFEJA

Filosofin hauta

Täällä mun luuni on, maantien laidassa, aaloen alla,
tänne mun kuopannut on rakas vaimoni mun,
rientäen luotani ensimmäisen kulkijan kaulaan.
Vuossadat nukkuessain tien yli on tomunneet,
kulkenut on rikas, köyhä ja kulkenut viisas ja narri,
onnellistapa ei kulkenut ainuttakaan.
Kulkija, ken nyt juur ohi käyt, voit laskea sauvas,
jäädä mun vierellein hetkeäs vuottamahan.
Ei ole sun edessä, mitä etsit, ei takanaskaan:
maantie on edessä, maantie on takanas.

Sotilaan hauta

Kulkija, kauemmas kuin Eos purppurasormi
aamun soihtua vie, kerran ma kantanut oon
kotkaa Rooman. On vavissut Itä, Länsi mun tielläin.
Nyt olen tuhkaa vain, tuhkaa jo Roomakin on.

Helmenpyytäjän hauta

Etsin aarteen kimmeltävän minä aaltojen alta,
kunne sen Neptunus saidasti on salannut,
kätköstään toin kauneuden minä päivähän julki,
uhmaten yötä sen toin loistohon Helioksen.
Nyt yli Styxin katselen kauas päin elonrantaa:
kaukana helmiset veet, kaukana kauneus on!

Runoilijan hauta

Tyttönen, ken ohi kumpuni käyt, ota kukkanen maasta,
heitä se haudallein — ehkäpä tunteva oon
multien alle sen tuoksun ja niin, ah, taas minä muistan
armahat kukkaset maan, Lesbian joukossa myös.

Lesbian hauta

Tääll' olen Lesbia, Hadeksen vankina, kypressin alla,
hän jota laulanut on Latiumin runotar,
hän, jota miesten rakkaus etsi ja parjaus naisten.
Tyttönen, lemmessä ken Lesbian haudalla käyt:
onnekas mainen rakkaus on sekä uskoton aina.
Lemmessä uskollinen kuoleman vuode on vain.

Kloen hauta

Tänne ma haudannut oon lehtoon nauravan Kloen
loistossa nuoruuden, keskelle ruusujen oon.

Seitsemän päivää häntä ma lemmin ja seitsemän yötä,
seitsemän laulua tein kunniaks rakkauden.
Kahdeksas ei Eos syttänyt soihtua päivän,
nauravan tyttöni mun kun kade kuolema vei.

Metsämiehen hauta

Iberon rannoilta, Afrikan nummilta Thrakian vuoriin
kaatanut aikoinain metsien riistaa ma oon,
karjujen pelkona ollut on minun koiraini haukku,
on minun verkoissain leijonatkin vavisseet.
Kulkija, paimenet Umbrian vuorilla kertovat sulle,
laumojen kauhun ken on viimeisen lannistanut.
Julmimmat pedot sentään jäi multa lannistamatta,
viitojen suojissa ei, metsissä ei asuneet,
eivät tehneet polkuja korpiin koirien kiertää:
raivonneet pedot nuo rintani onkaloss' on.
Kuumempi ei jano hurmeeseen ole tiikerin' ollut:
verkkaan rinnassain raatelivat sydämein.

Koiran hauta

Tääll' olen Hektor, Scipion koira — mun peittivät tänne.
Ei enää haukkuni käy, herrani ruoska ei soi,
ei pure, peljätä ei enää Lydian hirveä hurtta.
koirien kauhistus, Kerberos kentillä maan.
Tääll' olen kuopattu maahan mun herrani Scipion viereen.
Kahden jo retkellä maan yhdessä näin levättiin,
aina, kun ei levännyt minun herrani Lydian luona.
Yhdessä käymme me nyt myös Manan kenttiä päin
Pluton koiraa kohti mun ankaran herrani kanssa.
Kerberos maistaa saa Scipion ruoskasta nyt!

Tuntemattoman hauta

Tuntematon, sinut aallot toi — me sun hautasi teimme,
tyttäret Lycian maan, luo meren kimmeltävän.
Ei sinun vertaas Lycian miesten joukossa nähty
voimassa miehuuden, Herkules kuolossakin.
Onnekas äideistä hän, joka, Tuntematon, sinut kantoi,
onnekas naisista hän, ken sua lempinyt on.
Keskeltä nuoruutes kade kuolema pois sinut riisti,
riisti sun äidiltäs, riisti sun armahaltas.
Pettäen kuolemanikin me sun, Lycian tyttäret, vielä
huulesi suudelmin peitimme, Tuntematon,
seppelen myrtinoksista teimme sun päätäsi varten,
laulaen laskimme sun hautahas, Tuntematon.

Pienen lapsen hauta

Yöstä ma saavuin, yöhön ma lähdin, näin valon tuskin,
päivästä en elämän nähnyt ma aamuakaan.
Toivottu ei mua maailmaan, en toivonut itse,
sattuma alkuni on, sattuma synnytti mun.
Käy kumu outo ja lakkaamaton minun hautani yllä,
askelet kiiruhtaa, nousten ja langeten taas.
Kulkija, ken elon päivässä käyt, oi kerro sa mulle:
kunneka kiiruhtavat askelet ylläni mun?

Onnellisen hauta

Synnyin maailmaan minä vuokkojen kukkimisaikaan, orvokit valmihit ei, kun mun jo
kuolema vei.

Kulkija, kiiruhda askeltas, minut jättääs rauhaan!
Sääliäs pyydä ma en, muistoas pyydä ma en.
Keskeyttää älä koita mun untani multien alla,
nukkua pyydän ma vain, uupunut oon, väsynyt
Leikkiä ollut on Marathon, on Zama ja Cannae
rinnalla taistelujen, jotka ma oon kokenut,
leikkiä vaahtova Adria, leikkiä raivokas Aetna
rinnalla myrskyävän tuskani, kärsimyksin.
Mut ei surmanneet mua säilät, ei tuli, tuska.
Vain vilu surmasi mun, kuolin ma kylmyyteen.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK HANNU; NUORI ANSSI; SYDÄN JA KUOLEMA ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this

work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™’s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by

the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.